

al voltant de

LA COOPERACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT

5

al voltant de

**La Cooperació
per al Desenvolupament**

L'Oficina de Cooperació i Solidaritat (antic Centre de Cooperació Internacional) és un servei de la Universitat de Lleida que va néixer l'any 1994 amb l'objectiu de sensibilitzar i formar la societat sobre qüestions relacionades amb el desenvolupament, la cooperació internacional i la solidaritat, entre d'altres. En aquesta línia, l'any 1999 va crear el Centre de Documentació en Cooperació i Solidaritat (antic Centre d'Informació i Documentació per al Desenvolupament) amb la idea de generar, rebre i distribuir coneixements entorn de diverses àrees temàtiques: educació, relacions internacionals, cooperació internacional, economia, agricultura, gènere, immigració, ecologia, història. Per aquest motiu, posa a l'abast de tota la ciutadania de Lleida i comarques un fons bibliogràfic amb llibres, revistes, diaris especialitzats i material audiovisual, amb servei de préstec i amb una sala de consulta accessible a qualsevol persona interessada en els nostres àmbits temàtics.

La publicació d'aquest quadern ha comptat amb la col·laboració de:
Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament
Generalitat de Catalunya
Regidoria de Drets Civils, Cooperació i Immigració
Ajuntament de Lleida

Edita: Oficina de Cooperació i Solidaritat
Centre de Documentació en Cooperació i Solidaritat
Universitat de Lleida
Campus de Capponet
Edifici Annex
C/Jaume II, 67
25001 Lleida
cdocs@int.udl.cat
www.udl.cat/serveis/OCiS/CDOCS.html

Consell Editor: Ana Isabel Barrau Calvo, Núria Camps Mirabet, Ana Castro Pena, Sergio de Miguel Magaña, Carme Oliva Pedrico, Alba Panisello Cabrera, Paula Obregón, Àngels Sendra i Ferrer

Autors del quadern: Ana Isabel Barrau Calvo, professora d'Economia i Cristina Saiz Cayuela, tècnica de cooperació internacional

Disseny: Estudi NiX
Maquetació: Estudi NiX
Impressió: Imprespla
ISSN: 1697-3054
DL: L-1255-2011

El Consell Editor no comparteix necessàriament les opinions de les persones col·laboradores.

Índex

Presentació	5
El perquè de la cooperació per al desenvolupament	7
La cooperació per al desenvolupament	9
La cooperació descentralitzada	29
Glossari de termes	63
Bibliografia disponible al CDOCS	67
Webgrafia	69

PRESENTACIÓ

Al Voltant de... és una col·lecció de quaderns monogràfics i divulgatius que aborden des d'una perspectiva rigorosa i objectiva qüestions rellevants de la conjuntura internacional i local. Aquests quaderns intenten proporcionar una visió breu i entenedora de tots els temes tractats, des del compromís de l'Oficina de Cooperació i Solidaritat per contribuir a augmentar la justícia social a través de les eines que tenim al nostre abast: la informació i la sensibilització.

En un món globalitzat on coexisteixen múltiples fonts d'informació, creiem que esdevé necessari conèixer que hi ha a la base de molts temes que són tractats recurrentment de forma supèrflua i sovint tergiversada pels grans mitjans de comunicació.

Els quaderns contenen dos articles, ambdós tracten el mateix tema però des de dues vessants complementàries: la global i la local, ja que pensem que la majoria dels esdeveniments que actualment influeixen el nostre entorn són causa i conseqüència de fenòmens alhora locals i globals.

Esperem que aquest instrument que l'Oficina de Cooperació i Solidaritat posa a l'abast de la ciutadania contribueixi al foment del coneixement dels fenòmens que en són contemporanis i a l'augment de la consciència existent a les nostres comarques al voltant dels principals reptes que la nostra societat afronta.

Us convidem a que gaudiu de la lectura.

EL PERQUÈ DE LA COOPERACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT

Coincidim en el convenciment que és important una intervenció a nivell mundial que corregeixi les greus desigualtats sud-nord, però poques són les persones que coneixen els instruments per poder concretar aquesta intervenció i fer que així esdevingui més eficaç. Des del 1972, les administracions públiques van adquirir el compromís de destinar el 0,7% dels seus pressupostos a cooperació per al desenvolupament, segons la Resolució 2626 (XXV), de 24 d'octubre de 1970 aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides. Aquesta resolució ha permès en moltes institucions formalitzar departaments especialitzats a gestionar el finançament en projectes i accions de cooperació. Tot i que s'ha fet, per tant, un gran pas, encara resta un llarg tros de camí per recórrer: cal recordar que, de moment, no parlem pas d'una decisió amb força jurídica vinculant, sinó només d'una recomanació que es pretén d'una gran transcendència.

Des de l'Oficina de Cooperació i Solidaritat, com a agent de cooperació que som dins el conjunt de la cooperació descentralitzada de la nostra ciutat, us presentem aquest quadern amb la intenció de donar a conèixer les institucions que l'administració brinda per a la ingent tasca de la cooperació al desenvolupament. També pretenem clarificar l'entrellat del sistema en què s'integren, quins fons tenen per finançar-se i l'estructura que les sustenta; en definitiva, radiografiar-les per tal de fomentar la transparència que les ha d'abanderar. Tot plegat, la nostra intenció és animar la societat a dipositar en aquests organismes la confiança que es mereixen, dins un món on les pràctiques mancades d'ètica campen de vegades amb massa freqüència dins la pròpia administració.

Esperem que gaudiu de la lectura del quadern i pugueu entendre millor el procés i els esforços que fins ara s'han fet per arribar al punt en què actualment es troba la cooperació per al desenvolupament, dins el marc de l'administració pública.

LA COOPERACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT

1. Política de cooperació per al desenvolupament: concepte

És necessari realitzar unes aclaracions conceptuals ja que sovint es confonen els conceptes relacionats en aquest monogràfic. Fem referència particularment als conceptes de cooperació, cooperació internacional per al desenvolupament i ajut oficial al desenvolupament. En aquest article i per fer la lectura més àgil, s'utilitzaran indistintament alguns termes, d'una banda, cooperació i ajut que tenen significats diferents però que sovint són considerats com a sinònims¹. D'altra banda, per designar els països segons el seu grau de desenvolupament farem ús de diferents denominacions: països en desenvolupament o desenvolupats, països empobrits o enriquits, països perifèrics o del centre, països del Sud o del Nord, Tercer món i Primer món, entre d'altres, cadascuna amb connotacions diferents i poc neutrals.

Cooperació: és una eina que en el marc de les relacions internacionals, fa referència a l'actuació deliberada i intencional, conjunta i coordinada de diferents actors (estats, Organitzacions No Governamentals (ONG), organismes internacionals...) en pro d'uns objectius, una actuació conjunta que no necessàriament ha de fer-se en un plànol de total igualtat i simetria d'interessos entre els actors implicats.

Cooperació internacional per al desenvolupament o cooperació per al desenvolupament: constitueix un àmbit especialitzat de l'activitat internacional que engloba els recursos i possibilitats que els països industrialitzats posen a disposició dels països subdesenvolupats per afavorir el seu progrés econòmic i social. Per tant, és una forma específica de cooperació, l'objectiu de la qual és el desenvolupament. Sota l'epígraf de cooperació per al desenvolupament tenen cabuda activitats molt diverses, algunes impliquen transferències materials i humanes del Nord cap al Sud i d'altres no comporten cap transferència com ara el sistema de preferències, millores en l'accés al mercat, etc.

¹ La classificació correspon als criteris de Rafael Grasa, Universitat Autònoma de Barcelona

Ajut per al desenvolupament: aquest és un concepte més restrictiu que la cooperació al desenvolupament però s'emmarca dins d'aquesta. Fa referència a les modalitats de transferència de recursos d'un país desenvolupat a un país en desenvolupament. Aquestes transferències es realitzen amb un determinat grau de concessionalitat.

Ajut Oficial per al Desenvolupament (AOD): és un dels components de la cooperació internacional. Es tracta del conjunt de recursos materials i humans de procedència pública que els països del Nord transfereixen als del Sud, en unes condicions establertes pel **Comitè d'Ajut al Desenvolupament (CAD)** amb l'objectiu en principi, de facilitar el seu creixement econòmic i el seu desenvolupament social. Aquestes condicions malgrat ser canviants ja que depenen del consens de la comunitat de donants, ara per ara fan referència a:

- Països beneficiaris: han de ser països en desenvolupament i figurar dins la llista que elabora el CAD².
- Objectiu de les accions: promoció del desenvolupament econòmic i el benestar social de les poblacions.
- Exigències de concessionalitat: han de millorar les condicions que ofereix el mercat. Han de tenir un element de donació de al menys el 25%.

2. Política de cooperació per al desenvolupament: evolució i debat actual

L'inici dels programes de cooperació internacional per al desenvolupament se situa en una època recent. Durant el període colonial el caràcter comercial i financer va determinar les relacions de les metròpolis amb les seves colònies però a partir del segle XIX, diferents ordres religiosos i institucions filantròpiques comencen a enviar-hi ajut, sempre des d'una perspectiva exclusivament caritativa³.

La dicotomia entre països desenvolupats i subdesenvolupats, al·ludint al diferent grau de creixement econòmic, es planteja per primera vegada a partir de la Segona Guerra Mundial. En aquell moment, es considera que les relacions de cooperació són fonamentals per evitar un conflicte com el que havia tingut lloc a escala mundial. El primer referent formal i doctrinal de la política

2. En l'actualitat els membres del CAD són 23.

3. L'any 1853 es crea Càrites Diocesana i l'any 1864, la Creu Roja.

de cooperació internacional és la Carta de Nacions Unides, aprovada el 26 de juny de 1945 a San Francisco (Estats Units) que contempla la cooperació internacional per al desenvolupament com un dels seus objectius ja que reconeix el compromís dels seus membres per promoure una millor situació econòmica i social per a tots els pobles⁴. Un any abans va tenir lloc la Conferència de Bretton Woods a partir de la qual van néixer les principals institucions cridades a ser a partir d'aquell moment, les gestores i executores de l'ordre econòmic mundial a nivell monetari i financer, el **Fons Monetari Internacional (FMI)** i el Banc Internacional de Reconstrucció i Foment (BIRF) més conegut com **Banc Mundial (BM)**. Ambdues institucions marcaran fortament tant el discurs com la pràctica de la cooperació al desenvolupament fent seves les tesis que assimilen creixement econòmic i desenvolupament.

A principis de la dècada dels 50, es considera que els països subdesenvolupats estan en una fase anterior als desenvolupats i que han de créixer per desenvolupar-se i disminuir la distància que els separa. La inversió i l'estalvi són fonamentals per aconseguir un cert desenvolupament i per tant, les inversions privades i l'ajut exterior són imprescindibles. Durant aquesta dècada i la següent es creia que els fluxos de recursos externs coadjuvaven a les estratègies de desenvolupament. En aquest context, els països industrialitzats concebien la cooperació al desenvolupament com l'instrument que ajudaria a superar l'etapa de subdesenvolupament ja que pressuposaven un model lineal de desenvolupament. La principal teoria inspiradora d'aquests principis fou la de W. Rostow entorn a les etapes del creixement econòmic. Com el desenvolupament és lineal, qualsevol país se situa en el camí cap el mateix. Tot i la preponderància d'aquesta teoria, l'any 1961, l'Assemblea General de les Nacions Unides declara la dècada dels 60 com el "Decenni del Desenvolupament"⁵ conegut més tard com el "Primer Decenni del Desenvolupament"⁶. Nacions Unides reconeix que el desenvolupament no és sinònim de creixement econòmic si aquest últim no es acompanyat d'algunes transformacions, i que l'assistència tècnica als països del Tercer Món és una manifestació de solidaritat però també ha de servir als interessos dels països donants.

Els anys 60 són testimoni del protagonisme dels fons d'origen públic en el finançament del desenvolupament representant un 60% front un 40% d'origen

4. Per consultar el document: www.un.org/spanish/aboutun/charter.htm

5. Resolució 1710/XVI

6. Dos objectius es van fixar: una taxa de creixement del 5% anual per als països subdesenvolupats i uns recursos dels països rics als pobres equivalents a l'1% dels ingressos combinats dels països avançats. Ambdós s'havien d'assolir al 1970.

privat. Aquest fet va afavorir el naixement al si de l'**Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE)** del Comitè d'Assistència per al Desenvolupament (CAD), plataforma de coordinació i punt d'encontre dels donants bilaterals.

Al 1970 i donada la manca de resultats favorables que s'havien previst en l'anterior dècada, l'Assemblea de Nacions Unides declara el "Segon Decenni de Desenvolupament"⁷ i aprova la denominada "Estratègia Internacional per a la Dècada del Desenvolupament" que contemplava com una de les seves mesures l'atorgament del 0,7% del Producte Nacional Brut dels països rics a AOD, xifra aquesta que amb el decurs del temps ha anat assolint un significat simbòlic en totes les reivindicacions entorn a l'ajut al desenvolupament, fonamentalment per l'incompliment manifest de la quasi totalitat de països donants.

Durant aquests anys, neix un nou concepte: el desenvolupament social com a condició *sine qua non* en la lluita contra la pobresa. Per tant, es comença a perfilar la idea de que l'ajut ha d'orientar-se a la satisfacció de les necessitats bàsiques de la població. En aquesta línia, el BM va començar a combinar polítiques de creixement amb redistribució i satisfacció de les necessitats bàsiques en els grups més pobres. Malgrat això, els resultats positius sobre els sectors més necessitats van ser escassos ja que tot i la nova orientació cap a la reducció de la pobresa, només el 10% dels recursos es destinaven a sectors socials, la resta es canalitzava a través de projectes convencionals d'industrialització ja que el creixement econòmic continuava essent considerat l'eix principal del desenvolupament. Aquests projectes van tenir efectes devastadors sobre el medi ambient però també sobre les economies locals que orientant les activitats agrícoles cap a l'exportació van veure com la seva autosuficiència alimentària es veia reduïda (SANAHUJA, 2000). La satisfacció de necessitats va estar supeditada en tot moment al creixement econòmic i es reconegué que l'objectiu últim de l'ajut era augmentar la productivitat dels països pobres per integrar-los en l'economia mundial (MAESTRO, 2001).

La dècada dels 80 es considerada per molts autors un dels períodes més difícils pels països del Sud, SANAHUJA (1994:55). És coneguda com la dècada perduda degut als retrocessos en la renda per càpita, als desequilibris macroeconòmics, a l'endeutament extern i en definitiva, al deteriorament de les condicions de vida de bona part de la població dels països pobres⁸. Malgrat això,

7. Resolució 2626 (XV) de 1970.

8. Com a exemples il·lustratius: de 1980 a 1986 el Producte Interior Brut (PIB) d'Àfrica Subsahariana es va estancar, el PIB per càpita d'Amèrica Llatina al 1990 era un 9% més baix que el de 1980.

Nacions Unides al 1980 tornà a proclamar un Decenni per al Desenvolupament, el Tercer⁹. Durant aquest període, les teories neoliberals tornen a dominar el pensament sobre el desenvolupament econòmic. Així doncs, s'havien de solucionar els desequilibris macroeconòmics i estimular a l'interior de cada país, el sector privat ja que era considerat el principal motor del creixement. L'ajut, en conseqüència en aquesta dècada, ja no busca solucionar problemes concrets sinó aconseguir el canvi d'orientació en les polítiques econòmiques dels països receptors. En primera línia d'aquest pensament es troben tant el BM com l'FMI que comencen a aplicar els **Programes d'Ajustament Estructural (PAE)** d'obligat compliment per als països deutors que volien obtenir finançament. Aquestes polítiques estrictament de caire neoliberal, van provocar canvis en l'estructura econòmica de molts països mercès a mesures com la liberalització del comerç o la privatització d'empreses estatals, que suposadament havien de ser un revulsiu pel seu creixement econòmic. Les conseqüències socials dels PAE van ser nefastes sobretot per als sectors més pobres i per a la classe mitjana dels països del Sud i fins i tot, la situació econòmica de molts països es va agreujar. Per intentar pal·liar aquesta situació al 1987, el **Fons de Nacions Unides per a la Infància**, UNICEF va llançar la proposta "Ajustament estructural amb rostre humà" proposant un model on fos possible el creixement i l'equitat.

Al 1986, l'Assemblea General de Nacions Unides va aprovar la Declaració sobre el Dret al Desenvolupament¹⁰ segons la qual tots els subjectes del dret internacional estan obligats a actuar respectant i fent respectar el dret al desenvolupament de les persones i dels pobles. Nacions Unides aposta per una concepció del dret al desenvolupament multidimensional, de realització progressiva, íntegra, que ha de realitzar-se a la vegada en l'esfera nacional i internacional i que té com a component principal la participació. A finals dels anys 80, Nacions Unides comença a parlar del desenvolupament humà, a identificar les necessitats humanes i a identificar noves variables per definir i mesurar el desenvolupament que tinguin en compte aspectes diferents als purament econòmics. A partir de 1989 comença a estudiar els canvis en el **desenvolupament humà** dels diferents països a partir d'una nova variable: l'**Índex de Desenvolupament Humà (IDH)**. Es comencen també a incorporar els aspectes de gènere i sostenibilitat a l'agenda de la cooperació.

La Caiguda del Mur de Berlín l'any 1989 va provocar esperances pel que fa al desenvolupament dels països del Sud. Es considerava que els "dividends

9. Resolució 35/36 de 1980.

10. Resolució 41/128 de 4 de desembre de 1986

de la pau” és a dir, els recursos que es veurien alliberats dels pressupostos militars, podrien ser destinats a accions que afavoririen el benestar de les societats. Aquesta eufòria va provocar que durant la dècada dels 90 es celebressin diferents cimeres mundials convocades per Nacions Unides moltes al voltant de les relacions Nord Sud. L'Informe del **Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD)** sobre el Desenvolupament Humà de 1991, el primer s'havia publicat l'any anterior, relativitzava la importància del creixement econòmic establint que si el creixement econòmic és necessari per al desenvolupament humà, aquest últim és essencial per al creixement econòmic (PNUD, 1991). Es comencen a plantejar nous criteris a l'hora d'assignar els recursos de la cooperació i aspectes com el bon govern, els drets humans i la democràcia adquireixen una rellevància creixent en l'agenda dels donants¹¹.

A meitat dels anys 90 i conseqüència de les cimeres organitzades per Nacions Unides, la comunitat internacional va definir unes fites internacionals de desenvolupament. L'any 1996, el CAD va fer seves les fites de desenvolupament acordades a nivell internacional i va establir-les com a objectius de les polítiques de cooperació dels països donants en un document denominat “*Shaping the 21st Century: the Contribution of Development Co-operation*”. Aquest document representa un dels de major abast estratègic en els últims anys en l'àmbit de la política d'ajut al desenvolupament, Alonso (2004:13). En l'esmentat document es declara la importància de que la política de cooperació es dediqui a lluitar contra la pobresa perquè de retruc això provocarà un major equilibri i seguretat mundials. Aquestes fites s'haurien d'assolir l'any 2015 i fan referència a la reducció de la pobresa, l'educació primària i la mortalitat infantil i materna, entre d'altres. Aquest optimisme no va tenir una base real, el benestar de la població dels països empobrits no va augmentar, es van produir retrocessos en indicadors bàsics com les taxes de mortalitat infantil i materna i un increment de la pobresa a l'Àfrica Sudsahariana, tant en termes absoluts com relatius (SANAHUJA, 2000).

Durant aquest anys, els fluxos privats cap als països del Tercer Món, des de 1990 fins al 1997, es van veure notablement incrementats. Es van dirigir fonamentalment cap als països del Tercer Món amb altes taxes de creixement, fonamentalment d'Àsia i d'Amèrica Llatina¹², en lloc de ser destinats als **Països Menys Avançats** i al continent africà que quedaren marginats dels fluxos

11. Prèviament el CAD havia reconegut la interrelació entre els sistemes democràtics, els drets humans i l'eficiència dels sistemes econòmics.

12. Al 1997, el 75% dels recursos aportats als Països en Desenvolupament eren privats. Al 1985, el 35%.

internacionals de capitals¹³. Pel que fa al finançament públic, des de 1991, el creixement del mateix cap als països més pobres es frena sobretot des del Banc Mundial, el Fons Monetari Internacional i l'ajut bilateral. Al 1997, el volum d'AOD mundial va representar un 0,22% del PNB dels països donants, registrant-se aquell any un mínim històric. Només els països nòrdics complien l'objectiu del 0,7% establert per Nacions Unides en la dècada dels 70. L'ajut dels Estats Units va disminuir un 25% en 10 anys i al 1997 ja representava la meitat del que era en el moment de llançar els programes d'assistència al final de la Segona Guerra Mundial¹⁴. Al mateix temps, el 8% de l'AOD mundial que provenia de la Unió Soviètica i la resta de països de la seva àrea d'influència, va desaparèixer. Paral·lelament a la reducció dels fons d'ajut, augmentava el nombre de països potencialment beneficiaris, ja que els països del bloc de l'Est van competir amb els del Sud pels fons europeus i japonesos. L'atenció de la Unió Europea (UE) es va desplaçar cap al Centre i l'Est d'Europa i, desaparegudes les motivacions de seguretat basades en la confrontació ideològica es van incrementar les motivacions comercials i de política exterior de la cooperació (SANAHUJA, 2001).

A finals d'aquesta dècada i malgrat els successius canvis en les polítiques de cooperació es posa en dubte l'existència mateixa de la cooperació. El debat sobre la crisi de la cooperació al desenvolupament que ja va començar als anys 80 es consolida a finals dels 90. Es qüestiona la legitimitat dels propis fonaments de l'ajut, conseqüència de la primacia del paradigma neoliberal que posa en dubte el paper dels poders públics per aconseguir un cert grau de desenvolupament.

Per intentar fer front a aquesta crisi, al juny de l'any 2000, les institucions de Bretton Woods juntament amb Nacions Unides i l'OCDE es comprometen a impulsar l'**Agenda 2015**¹⁵ del CAD vinculant així a les institucions esmentades amb la reducció de la pobresa. Aquestes institucions van subscriure un document denominat: "*2000. Un mundo mejor para todos*"¹⁶ reafirmant el seu compromís amb les Fites Internacionals de Desenvolupament. El mes de setembre del 2000 l'Assemblea de Nacions Unides va adoptar els anomenats "Objectius de Desenvolupament del Mil·leni" (ODM) a través de la Declaració

13. A principis de 1980, l'AOD cap als Països Menys Avançats (PMA) representava el 31% del total, al 1996 el 25%, al 1999, el 24% i al 2001, el 23%.

14. En el bienni 1985-86, a cada persona dels països receptors d'ajut li corresponia 79 dòlars a l'any. En canvi, al 1997, era de 66 dòlars.

15. Per consultar: www.paris21.org/betterworld

16. Per consultar el document: www.paris21.org/betterworld/pdf/bwa_s.pdf

del Mil·lenni¹⁷, 189 països es van comprometre a avançar en l'eradicació de la pobresa i la fam, la promoció de l'educació, la salut, l'equitat de gènere i la sostenibilitat ambiental. La Declaració contempla fites que tenen una data de realització concreta, l'any 2015 i indicadors per al seguiment dels ODM¹⁸. Un any després, va tenir lloc la tercera conferència de les Nacions Unides sobre els països menys avançats a Brussel·les i l'any següent dues conferències se succeeixen: la primera, la Conferència sobre Finançament al Desenvolupament de Monterrey¹⁹ i la segona, la Conferència sobre Desenvolupament Sostenible, a Johannesburg. A Monterrey es va demanar als països receptors d'AOD, transparència, bon govern, respecte dels drets humans i obertura comercial dels seus mercats. A la Cimera es va vincular terrorisme amb pobresa i amb aquest argument com a base, es va demanar un increment de l'AOD. El cas més clar és dels Estats Units que entre el 2000 i el 2002 va augmentar la seva AOD del 10% al 12%. L'any 2003 va tenir lloc el Fòrum d'Alt Nivell sobre Harmonització a Roma amb participants de les principals institucions multilaterals de desenvolupament, les Institucions Financeres Internacionals (IFIs) i països donants i receptors. L'objectiu declarat era harmonitzar les polítiques, els procediments i les pràctiques operacionals de les institucions dels països donants amb els dels sistemes vigents en els països associats per tal d'augmentar l'eficàcia de l'assistència al desenvolupament i contribuir a assolir els ODM. També al 2005 es va celebrar a París el "Fòrum d'alt nivell sobre l'eficàcia de l'ajut" aprovant una Declaració homònima on es defineixen les línies estratègiques de la gestió dels organismes públics responsables de la política de cooperació per al desenvolupament²⁰. Són les següents: l'apropiació pels països receptors dels processos de planificació i posada en marxa del desenvolupament, l'alineació de les activitats dels donants amb les estratègies de desenvolupament dels països receptors, l'harmonització entre donants i receptors, la gestió orientada als resultats i la mútua responsabilitat.

La política de cooperació al desenvolupament, ha estat darrerament sotmesa a canvis importants. L'aparició de nous donants: alguns països d'Europa de l'Est han passat molts d'ells de ser receptors d'ajut a donants, això sí, amb xifres molt modestes. També Rússia i alguns països àrabs estan aportant cada cop més recursos per a l'ajut internacional, però continuen sent els països del **G7** els que hi aporten la major part, concretament un 70% del total. Pel que fa referència als fluxos de l'ajut, aquests palesen encara els interessos geopolítics dels grans

17. Per consultar el document: www.un.org/spanish/millenniumgoals/

18. En concret es tracta de 8 objectius, 18 fites i 48 indicadors per al seu seguiment.

19. El text del Consens de Monterrey a: www.un.org/spanish/conferences/ffd/index.html

20. Per consultar el document: www1.worldbank.org/harmonization/Paris/ParisDeclarationSpanish.pdf

donants. La Unió Europea i els Estats Units destinen una part considerable del seu ajut als països d'Europa de l'Est. Àfrica, malgrat ser el major receptor de recursos només és una zona prioritària per alguns països com França. Entre els principals beneficiaris figuren l'Iraq, Xina o Afganistan (OCDE, 2008). Oceania rep els ajuts majors per habitant ja que Austràlia hi destina el 35% del seu ajut. Japó destina el 21% del seu ajut a països asiàtics. Si a principis del decenni, l'ajut estava en nivells molt baixos, en els anys posteriors la tendència ha anat variant. Es va produir un increment notable, entre l'any 2002 i 2004 però l'any 2006 i per primera cop en deu anys, l'ajut ha disminuït. Els països de l'OCDE hi ha destinat 103.940 milions de dòlars a ajut internacional, un 5,11% menys que l'any anterior, deu països ha reduït el seu ajut i només quatre assoleixen la fita del 0,7%²¹. L'any 2006, els països dels CAD han destinat un 0,30% del seu PIB a AOD, els Estats Units hi estan molt per sota destinant el 0,18% (l'any 2005 hi van destinar un 0,23%) i en canvi l'Estat espanyol ha registrat el major increment de la seva història, assolint el 0,32%. Malgrat aquest augment continua dirigint el 75% dels recursos als països de renda mitja i només un 12,64% als Països Menys Avançats (INTERMÓN, 2008).

Els fenòmens històrics que van marcar la idiosincràsia de la política de cooperació: la confrontació Est-Oest, el procés de descolonització, el conflicte Nord-Sud i les dinàmiques de la globalització ja no presenten les mateixes connotacions que en els seus orígens provocant transformacions importants en el discurs i la pràctica de la cooperació: i) La fi de la guerra freda i per tant del món bipolar pot haver causat la pèrdua d'una de les principals raons de l'existència de la política de cooperació. Molts autors afirmen que sense el conflicte entre els dos blocs, la cooperació no s'hagués generalitzat com ho va fer; ii) L'existència de múltiples dimensions de la globalització provoca que es posin sobre la taula nous temes que afecten al desenvolupament i a la cooperació internacional. Nous actors, com les empreses transnacionals influeixen en els processos de desenvolupament de determinades zones, moltes decisions que afecten el futur de determinats pobles són preses a nivell multilateral sense cap possibilitat de que la població afectada es faci escoltar, els estats-nacions veuen com la seva veu i les seves funcions s'estan afeblint; iii) El desenvolupament ha desaparegut com a objectiu principal i ha estat reemplaçat per la lluita contra la pobresa que s'ha convertit en l'objectiu central de la nova teoria de l'ajut arribant a convertir-se en una nova disciplina acadèmica desplaçant a l'objectiu últim del desenvolupament (GONZÁLEZ PARADA, 2001:58) dificul-

21. L'any 2006, la despesa militar va ser 11,6 vegades més gran que els recursos mobilitzats per a la reducció de la pobresa (INTERMÓN, 2008).

tant l'assoliment del que el premi Nobel d'Economia, l'any 1998, Amartya Sen considera que és **el desenvolupament humà: un procés d'expansió de les llibertats reals dels individus per viure com els hi agradaria** (SEN, 2000).

Paral·lelament, els atemptats de l'11 de setembre del 2001 també han provocat canvis significatius en les polítiques de cooperació de molts dels països donants. Seguint l'argumentació de Sanahuja ja es poden observar aquests canvis, alguns dels quals són els següents, SANAHUJA (2005):

- Augment de la despesa militar la qual cosa suposa un cost d'oportunitat per assolir els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni.
- Canvi en les prioritats geogràfiques: l'AOD es redirigeix a aquells estats que són claus en la guerra contra el terrorisme i s'allunya d'aquelles zones amb poca importància estratègica com Amèrica Llatina i Àfrica Subsahariana.
- Politització de l'ajut humanitari vinculant-lo a les guerres més mediàtiques i fomentant d'aquesta manera, l'oblit d'altres conflictes.
- Necessitat de reconstruir les zones objecte dels conflictes esdevinguts després de l'11-S implicant una reassignació dels fons de l'AOD²².

Alguns països com els Estats Units, Austràlia, Japó i fins i tot, Dinamarca estan utilitzant l'ajut extern com una eina de la seva política de seguretat redireccionant l'ajut cap als països aliats en aquesta lluita i retraient fons dels objectius de desenvolupament. Però també, la UE, el BM i Nacions Unides relacionen el terrorisme amb la pobresa i la desigualtat i per tant addueixen que en qualsevol agenda de seguretat, el desenvolupament ha de ser un component ineludible (SANAHUJA, 2005).

3. Política de cooperació per al desenvolupament: instruments i modalitats

La cooperació al desenvolupament es materialitza a través de diversos instruments i sovint els programes de cooperació en combinen més d'un, però habitualment són complementaris. Les formes que pot adoptar la política de cooperació són les següents²³:

22. La UE al 2002 va destinar a l'Afganistà una xifra d'AOD similar a la de tota Amèrica Llatina

23. Classificació de Manuel Gómez Galán i José Antonio Sanahuja, 1999.

1. Preferències comercials: es tracta de la reducció o eliminació de les barreres comercials a una part o a la totalitat de les exportacions dels països empobrits. El seu fonament teòric es basa en el dret al desenvolupament (reconegut per les Nacions Unides).

2. Cooperació econòmica: instrument que pretén enfortir i recolzar el sector productiu, especialment l'empresa privada. Considera clau el rol del sector privat com a motor del desenvolupament. Habitualment es porta a terme en països de renda intermitja o en sectors econòmics amb un cert potencial de creixement econòmic.

3. Ajut financer: pretén enfortir l'estructura financera d'un país a través de diferents accions que van des de recolzar el pressupost públic a aportar capital d'inversió per activitats productives, proporcionar microcrèdits a petites empreses o concessió de línies de crèdit preferent per a la importació de béns i serveis del país donant, entre d'altres.

4. Assistència tècnica: el seu objectiu principal és transferir capacitats i coneixements tècnics i de gestió per enfortir les capacitats locals dels receptors de l'ajut. Inclou activitats diverses: assessoria, capacitat i recolzament institucional, transferència de tecnologia i *know-how*.

5. Cooperació científica i tecnològica: pretén enfortir les capacitats tecnològiques del país receptor. Les accions són diverses anant des de l'intercanvi de personal de recerca fins a beques i activitats de formació del personal dels països empobrits entre d'altres.

6. Ajut alimentari: és la donació directa d'aliments o l'accés a línies de crèdit concessional o a ajut no reemborsable per a l'adquisició de productes alimentaris. L'ajut alimentari adquireix una importància vital en casos d'emergència.

7. Ajut humanitari i d'urgència: respon a les necessitats derivades de situacions d'emergència com desastres naturals, epidèmies o conflictes armats. Acostuma a ser distribuït a través dels departaments d'ajut bilateral dels països donants, dels organismes especialitzats com les agències de Nacions Unides i d'ONG humanitàries. Atès el seu caràcter assistencial, tradicionalment no s'ha considerat estrictament cooperació al desenvolupament. Aquest plantejament, està sent substituït per una concepció més integral: sigui o no humanitari, l'ajut respon a una lògica comuna: la reducció de la vulnerabilitat i l'enfortiment de la capacitat de les persones i comunitats.

Pel que fa a les principals modalitats i en funció de diferents criteris, són les següents:

1. Segons la procedència dels recursos:

- *Cooperació privada.* És aquella que prové d'institucions que no són públiques, com ara les ONGD o les empreses.
- *Cooperació pública.* És aquella que prové de les administracions públiques en tots els seus nivells territorials, central, autonòmica o local.

2. Segons el caràcter amortitzable o no dels recursos rebuts per part del beneficiari:

- *Cooperació reemborsable.* Es tracta de transferències que impliquen un reembossament.
- *Cooperació no reemborsable.* Es tracta de transferències que no generen cap obligació de reembossament.

3. Segons l'agent que canalitza els recursos:

- *Cooperació bilateral.* Els recursos es concedeixen directament per un país donant a un país beneficiari.
- *Cooperació multilateral.* Els recursos es canalitzen per l'intermediari d'una organització multilateral.

4. Segons el caràcter lligat dels recursos:

- *Ajut lligat.* Es tracta de préstecs d'origen públic que serveixen per finançar compres de béns i serveis en els països donants.
- *Ajut no lligat.* No implica cap obligació de compra en el país receptor.

4. Política de cooperació per al desenvolupament: actors

El sistema de cooperació al desenvolupament és molt complex degut en gran mesura, al gran nombre d'actors que hi participen i que juguen un rol fonamental en tot el dispositiu d'ajut al desenvolupament. Existeixen diferents nivells territorials on es posa en marxa la política de cooperació i al seu interior hi ha una multiplicitat d'actors. Cada actor té els seus objectius propis i posa en marxa procediments diferents que provoquen riscos en termes d'eficàcia, de coordinació i de coherència.

La cooperació al desenvolupament és un reflex de la natura plural i descentralitzada de la societat internacional i de la diversitat de percepcions entorn al desenvolupament i les relacions Nord-Sud. Així, existeixen organitzacions públiques i privades, nacionals i internacionals, generalistes i especialitzades, etc. Hi ha també diferents plataformes on es posen en pràctica mecanismes de concertació i coordinació de les accions de cooperació. Tot això ha donat lloc a un conjunt de principis, regles, i procediments comuns d'actuació en aquest àmbit i a una certa especialització funcional dels diferents actors de la cooperació.

Segons la natura dels actors podem classificar-los en actors públics, privats i mixtes.

Actors públics: es tracta d'ens públics que depenen de les Administracions Públiques i que participen en la gestió de l'AOD. Les seves funcions principals són legislar i executar les polítiques. Són els següents:

a. Organismes internacionals. Es poden distingir dos grups, per una banda banda, les Institucions Financeres Internacionals que són el Fons Monetari Internacional i Banc Mundial ja esmentats en el primer punt i els Bancs de Desenvolupament regionals que són entitats creades a través d'un conveni internacional i propietat dels Estats membres. Els principals són: BID, Banc Interamericà de Desenvolupament; BasD, Banc Asiàtic de Desenvolupament; BafD, Banc Africà de Desenvolupament i BERD, Banc Europeu de Reconstrucció i Desenvolupament. Per una altra banda, les Institucions no Financeres multilaterals, són institucions especialitzades en l'assistència tècnica, donacions per a projectes, ajut humanitari i d'emergència i ajut alimentari. A més, també existeixen entitats que són fòrums de discussió i de formulació de les polítiques d'assistència. Les principals són: Nacions Unides i les seves agències especialitzades i el Comitè d'Ajut al Desenvolupament (CAD) de l'OCDE. La política

d'ajut de Nacions Unides depèn de la voluntat dels països donants i per tant, la seva capacitat d'influir en les estratègies de desenvolupament i d'orientar polítiques de cooperació és molt reduïda. Pel que fa al CAD, és el principal òrgan de coordinació dels països industrialitzats donants. Estimula el debat i proposa orientacions concretes per a les accions de desenvolupament però no finança ni executa projectes.

b. Unió Europea. La UE desenvolupa la seva pròpia política de cooperació internacional que depèn de les institucions comunitàries i dels seus recursos financers. És el cinquè donant mundial i el primer si s'addicionen els recursos destinats per cada país membre. La seva política de cooperació per al desenvolupament s'articula mitjançant acords amb països als quals se'ls concedeix un tracte comercial preferent, ajut financer o assistència tècnica.

c. Administracions públiques dels estats donants. Diferents ens públics destinen recursos per a la seva política de cooperació internacional. Segons el grau de descentralització del país, les entitats subestats també porten a terme accions en aquest àmbit, és el cas de l'estat espanyol on a nivell regional, provincial o municipal, les administracions públiques respectives desenvolupen les seves pròpies accions de cooperació per al desenvolupament²⁴ paral·lelament a la política del govern central. Des dels anys 90, les administracions regionals i locals han adquirit més rellevància i noves responsabilitats en aquest terreny que van més enllà dels agermanaments tradicionals entre entitats locals del Nord i del Sud. La cooperació que es duu a terme a nivell regional i local al si de l'Estat espanyol es denomina cooperació descentralitzada²⁵.

d. Universitats. Moltes universitats en els països donants porten a terme programes i accions de cooperació internacional en el seves vessants de sensibilització, formació, recerca i cooperació. Malgrat la procedència pública dels seus recursos, el seu funcionament, en molts casos, s'assimila més a les ONGD que a la resta d'organismes públics relacionats amb cooperació.

Actors privats: es tracta d'ens de caràcter independent i autònom que participen de forma no governamental o privada en la gestió de la cooperació per al desenvolupament. La seva funció principal és executar la política de cooperació però també desenvolupen una tasca important de reflexió que nodreix i enriqueix el debat sobre la cooperació al desenvolupament. Són els següents:

24. Disset Comunitats Autònomes desenvolupen accions de cooperació internacional.

25. Aquest concepte no té el mateix significat que el que s'utilitza a la UE. A l'estat espanyol molts experts prefereixen anomenar-la cooperació no central.

a. Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament (ONGD) i altres entitats com sindicats. Existeix una àmplia varietat d'entitats dedicades a la cooperació internacional amb tasques diferents que van des de la sensibilització o la reivindicació política als projectes de cooperació. En alguns àmbits han tingut un protagonisme superior al dels estats com és el cas de l'ajut humanitari ó d'emergència i el desenvolupament local. La multitud d'ONGD existents reflexa la diversitat d'opcions polítiques, ètiques, religioses i socials de les societats on aquestes operen (SANAHUJA, 1999).

b. Empreses: tant les empreses del Nord com del Sud estan adquirint un protagonisme creixent en el sistema de cooperació internacional. Les grans empreses del Nord creen organitzacions sense ànim de lucre que realitzen projectes de cooperació internacional malgrat que en la majoria dels casos col·laboren a reforçar els seus interessos empresarials.

Actors Mixtos: Es tracta d'ens formats per l'Administració Pública i per entitats privades que fomenten la participació ciutadana pel que fa a la gestió de l'AOD. Les seves funcions principals són coordinar i assessorar. En el cas de l'Estat espanyol trobem d'una banda, els Fons de Cooperació que constitueixen un punt de trobada municipal que permet a les diferents entitats locals la gestió conjunta dels seus projectes i d'altra, els Consells de Cooperació per al Desenvolupament que són òrgans consultius de les administracions públiques i de participació en la definició de la política pública de desenvolupament.

5. Política de cooperació per al desenvolupament: valoració

Després de més de cinquanta anys d'existència de la cooperació al desenvolupament no existeix un consens en quant a la seva eficàcia. Que la política de cooperació internacional al desenvolupament està en crisi és un fet innegable, palesat tant en les declaracions dels principals organismes internacionals com dels donants bilaterals, ONGD i experts. Fa més o menys 15 anys es va fer públic el fracàs d'aquesta política. Per alguns autors, l'ajut afavoreix el creixement (CLEMENS, 2004), per d'altres no hi ha proves contundents de que l'ajut tingui una incidència positiva o negativa sobre el creixement (RAJAN i SUBRAMANIAM, 2005). Existeix per tant, una gran discrepància entorn a l'eficàcia de l'ajut i a la correlació entre ajut i desenvolupament.

No obstant, malgrat aquesta controvèrsia, les dades actuals mostren com la bretxa entre els països rics i pobres ha augmentat i encara ho fa, any rera any i com les xifres relatives a la pobresa no han registrat millores²⁶, tot i la millora d'alguns indicadors, el món en desenvolupament no s'ha beneficiat del creixement exponencial que ha experimentat l'economia mundial en els darrers cinquanta anys (FANJUL i LADRA, 2006). Els Informes sobre Desenvolupament Humà publicats anualment pel PNUD així ho demostren. Les característiques de la globalització actual provoquen una creixent desigualtat tant a l'interior dels països com entre ells, molt més gran al moment actual que a principis del segle XX²⁷. Malgrat algunes millores en aspectes com l'alfabetisme, la salut o l'educació, els objectius que es plantejaven les polítiques de cooperació estan lluny de ser assolits. Les mesures que els països empobrits van aplicar promogudes pel BM i del FMI i considerades com l'únic model possible cap al desenvolupament no van aconseguir el que s'esperava. Cap país va aconseguir un creixement sostingut a llarg termini, malgrat ser aquest l'objectiu central d'aquestes receptes (DUBOIS, 2005).

Molts dels actors implicats en la política de cooperació afirmen la conveniència de continuïtat però també de reforma de la política de cooperació. Algunes de les qüestions que s'han posat en qüestió i que des de diversos fòrums han estat reiterades són: escassa coordinació entre els donants, manca de coherència entre les polítiques dels donants i per tant, objectius molt sovint contradictoris entre per exemple, la política comercial i la política de cooperació, excessives condicions exigides als països receptors, poc interès per les polítiques dels receptors, presència notable d'interessos geoestratègics i comercials dels donants, poca atenció en la pràctica a la reducció de la pobresa, escassa previsibilitat, excessiva volatilitat de l'ajut, etc. En definitiva, tota una pràctica de la política de cooperació que ha obstaculitzat que els resultats de la mateixa hagin estat els desitjats en termes d'eliminació de la pobresa i de reeixir un desenvolupament humà sostenible. En aquest sentit, Nacions Unides afirma que l'ajut internacional és una de les armes més poderoses en la guerra contra la pobresa malgrat que actualment no s'aprofita tot el seu potencial ni s'apunta en la direcció correcta (PNUD, 2005).

Hi ha algunes veus que van més enllà i afirmen rotundament que la política de cooperació mai va ser dissenyada per promoure el desenvolupament. La voluntat de servir al desenvolupament només ha estat present en el discurs

26. Ara es parla de la "nova pobresa" que inclou aspectes com els demogràfics, sociològics, mercantils, etc.

27. Més informació sobre la desigualtat a: www.iabd.org/oce, www.worldbank.org/poverty/inequal/real

oficial, en les manifestacions interessades dels organismes internacionals i en la necessària coartada professional dels especialistes però mai en les aspiracions reals dels que la van impulsar. L'AOD ha sigut impulsada per una combinació d'interessos polítics (externs i interns) i econòmics dels donants. Aquests tres factors: política exterior, política interior i política econòmica han determinat el naixement, els continguts i els vaivens de l'ajut (RODRÍGUEZ GIL, 2001).

Després de més de cinc dècades, l'eficàcia de l'ajut internacional continua en entredit i fa anys que es parla de la fatiga o crisi de l'ajut, com ja hem assenyalat.

Aquests elements que hem descrit i els ODM com a nova agenda social de desenvolupament haurien hagut de proporcionar un nou fonament per incrementar els recursos i la qualitat de l'ajut al desenvolupament però sembla que no ha sigut ni és així. Aquesta nova agenda de la política de cooperació planteja noves prioritats de l'ajut relacionades amb els reptes plantejats per la globalització i que continuen basant-se en els imperatius del neoliberalisme. Ara bé, encara no ha aparegut un nou model de cooperació que doni resposta a les exigències del món globalitzat i per aquest motiu, la Cooperació per al Desenvolupament és un punt inaplaçable de l'agenda en les relacions internacionals (NIETO PEREIRA, 2001).

Per tot això, esdevé necessari un nou plantejament de l'ajut, començant pel seu discurs teòric i continuant per la seva pràctica que sempre ha anat molts passos endarrera de la teoria. Només una veritable renovació de la política de cooperació pot permetre la seva continuïtat ja que en època de crisi aquesta potser una de les polítiques que més es ressenyi provocant un cop més que sigui la població més vulnerable la més castigada.

Ana Isabel Barrau Calvo,
Professora d'Economia

BIBLIOGRAFIA:

- ALONSO, J. A. (1999). "La eficacia de la ayuda: Crónica de decepciones y esperanzas". A Alonso, J. A. y Mosley, P., *La Eficacia de la Cooperación Internacional al Desarrollo: Evaluación de la ayuda*. Madrid, Biblioteca Civitas Economía y Empresa.
- ALONSO, J. A. (2004). *Emigración, Pobreza y Desarrollo*. Madrid, La Catarata.
- BANJUL, G. i LADRA, S. (2006) "50 años de pobreza, 50 años de desarrollo". A: *La Realidad de la Ayuda 2006-2007*. Barcelona, Intermón Oxfam Ediciones.
- COMITÉ D'AJUT al DESENVOLUPAMENT. (2008). *Coopération pour le Développement. Rapport 2007*. Paris, OCDE.
- CLEMENS, M.; RADELET, S.; BHAVNANI, R. (2004). *Counting Chickens When They Hatch: The Short-Term Effect of Aid on Growth*. Washington, Centre per al Desenvolupament Global.
- DUBOIS, A. (2005). "La revisión del desarrollo a principio de siglo. Entre el nuevo consenso y la propuesta alternativa". A: *Tendencias de la cooperación para el desarrollo y futuro de las ONGD*. Bilbao, Gakoa.
- GÓMEZ GALÁN, M.; SANAHUJA, J. A. (1999). *El Sistema Internacional de Cooperación al Desarrollo*. Madrid, CIDEAL.
- GONZALEZ PARADA, J. R. (2001). "Enfoques de la ayuda al desarrollo". A: Nieto Pereira, L. *Cooperación para el desarrollo y ONG. Una visión crítica*. Madrid, Catarata.
- GRASA, R. (2005). "La cooperación para el desarrollo: una agenda para poner en el centro de la política el desarrollo y la cooperación entre actores y sujetos en el foco de la implementación". A: *Globalización, pobreza y desarrollo. Los retos de la cooperación internacional*. Madrid, Los Libros de la Catarata.
- INTERMÓN OXFAM (2006). "La Realidad de la Ayuda 2006-2007" Una evaluación independiente de la ayuda al desarrollo española e internacional. Barcelona, Intermón Oxfam Ediciones, 2006.
- INTERMÓN OXFAM (2007). "La Realidad de la Ayuda 2006-2007" Una evaluación independiente de la ayuda al desarrollo española e internacional". Barcelona, Intermón Oxfam Ediciones, 2007.
- MAESTRO, I. (2001). "Otro mundo es posible. globalicemos las resistencias y la solidaridad. Memoria de las jornadas: el sur frente la política de BM. Barcelona Federacio Catalana d'ONG per al Desenvolupament.
- NIETO PEREIRA, L. (2001). "Aproximación a los orígenes y contextualización de la cooperación para el desarrollo" a *Cooperación para el desarrollo y ONG. Una visión crítica*. Madrid, Catarata.

- OCDE (1996), *Shaping the 21st Century: the Contribution of Development Co-operation*. Paris.
- PNUD (1991). Informe de desarrollo humano. Madrid, Mundi-Prensa.
- PNUD (2005). Informe de desarrollo humano. Madrid, Mundi-Prensa.
- RAJAN, R. i SUBRAMANIAN, A. (2005). *Aid and Growth: What Does the Cross-Country Evidence Really Show?*. Washington, Fons Monetari Internacional.
- RODRÍGUEZ GIL, A. (2001). "La cooperación pública al desarrollo y el caso español" en Nieto Pereira, L., *Cooperación para el desarrollo y ONG. Una visión crítica*. Madrid, Catarata.
- SANAHUJA PERALES, J. A. (1994). "Los desajustes del desajuste: Consecuencias de las políticas del Banco Mundial y el FMI" a *Temas de Cooperación*, nº 4, Madrid.
- SANAHUJA PERALES, J. A. (2000). "Del interés nacional a la ciudadanía global: la ayuda al desarrollo y las transformaciones de la sociedad internacional" en AA.VV., *La cooperación al desarrollo en un mundo en cambio*. Madrid, CIDEAL.
- SANAHUJA, J.A. (2001). *El Banco Mundial y la lucha contra la pobreza*. Barcelona, Intermon-Oxfam.
- SANAHUJA, J.A. (2005). "Seguridad, Desarrollo y lucha contra la pobreza tras el 11-S: Los Objetivos del Milenio y la "securitización" de la ayuda" a *Los Objetivos de Desarrollo del Milenio*, Documentación Social, Revista de Estudios Sociales y de Sociología Aplicada, Madrid, Cáritas.
- SEN, A. (2000). *Desarrollo y Libertad*. Barcelona, Planeta.

LA COOPERACIÓ DESCENTRALITZADA

1. Concepte

La cooperació descentralitzada és aquella cooperació que es realitza de forma directa¹ des de les administracions públiques de les diferents Comunitats Autònomes, Diputacions i Municipis. En un sentit més ampli, es tracta d'un model de cooperació realitzat amb la participació de la majoria de la societat civil, des del punt de vista polític, social, cultural, econòmic... Per tant, podem afirmar que la cooperació descentralitzada, en tots i cadascun dels territoris, necessita de les corporacions públiques, però també de la societat civil, com les ONGD (Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament), les Associacions de veïns, els sindicats, els centres educatius, empreses²... (IEPALA, 1999) Les iniciatives conjuntes es vehiculen normalment a través dels òrgans de participació sectorial³ on han d'estar representats mínimament els actors protagonistes.

Aquest model més integral de cooperació, pretén concebre l'ajut no única i exclusivament des de la perspectiva oficial, sinó com acció integradora de tots els agents socials, remarcant que la cooperació al desenvolupament, no és en exclusiva competència de l'Estat, ni de grans institucions, federacions i entitats, sinó que és de forma global responsabilitat de tota la ciutadania, aquest fet es materialitza a través del treball en el món local, espai idoni per aconseguir un món més humà, just i solidari.

Agents que promouen la cooperació centralitzada i descentralitzada:

TIPUS DE COOPERACIÓ	PÚBLICA	SOCIETAT CIVIL ORGANITZADA
DESCENTRALITZADA	Entre institucions municipals, supramunicipals i/o entre aquestes i la societat civil organitzada.	ONG, associacions, sindicats, entitats, col·lectius, comitès...
CENTRALITZADA	Cooperació multilateral entre institucions supraestats i estatals. Cooperació bilateral entre dos estats.	

Font: Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat, 2001. *Municipalisme i Solidaritat: Guia sobre la cooperació descentralitzada.*

1. També denominada cooperació municipal

2. Referències als actors en el marc de la cooperació descentralitzada autonòmica i local pàgina 39 i 55.

3. Definició a la pàgina 54

PUNTS FORTS I FEBLES DEL SISTEMA ESPANYOL DE COOPERACIÓ DESCENTRALITZADA

PUNTS FORTS	PUNTS FEBLES
Autonomia de les institucions descentralitzades, capacitat per a dur a terme polítiques pròpies.	Dispersió d'esforços i absència de criteris afins amb les estratègies de cooperació pública.
Vinculació de les ONG i grups de solidaritat locals.	Reduccionisme de les polítiques de cooperació descentralitzada a una mera convocatòria de subvencions a ONG
Enorme recolzament social, tant en ciutats, municipis i autonomies com en les pròpies institucions.	Clientelisme i dependència dels agents vinculats a ella.
Multitud d'institucions que porten a terme iniciatives, projectes i actuacions.	Localisme, fragmentació, actuacions erràtiques i contradictòries.
Capacitat per a intervenir de manera precisa, des de la seva menor escala econòmica i social, en espais que passen desapercibuts per la cooperació estatal.	Projectes d'escàs impacte i dimensió, incapaços de generar una suficient massa crítica.
Instrument generador de recolzament social, tant en les polítiques públiques de cooperació com en les actuacions que contraresten interessos polítics.	Limitar el recolzament social als grups especialitzats, o clientelars de la cooperació descentralitzada.
Facilitat per a sintonitzar amb els poders locals del Sur i enfortir els processos democràtics i les institucions en aquests països.	Reduir-se a un simple espai de negociació i d'interès de les ONG i dels poders locals.
Assoliment del 0,7% com objectiu de solidaritat ciutadana i de compromís polític.	Incloure dins la partida de cooperació, despeses, iniciatives i actuacions alienes a lo establert com a cooperació al desenvolupament, sense control ni avaluació.

Possibilitar una nova forma de fer cooperació, per sobre dels interessos geoestratègics, econòmics i comercials dels estats que condicionen les polítiques de cooperació públiques.	Abandonar-se en mans d'un fals apoliticisme, que de manera interessada està defenent a grans ONG per a justificar la seva gran apropiació de grans recursos de la cooperació pública.
Donar un nou impuls al municipalisme com espai de convivència i govern bàsic en aquests moments.	Desvincular les accions de cooperació descentralitzada de la defensa dels drets humans, de la justícia mediambiental, de la igualtat entre dones i homes i d'una convivència democràtica.
Reivindicar les ciutats com espai de convivència i solidaritat.	Confondre la solidaritat amb la caritat, intentant traslladar el nostre sistema de valors a altres societats i cultures.
Possibilitat de trencar amb les tendències actuals de la globalització, i en les polítiques d'Ajut Oficial al Desenvolupaments mundials.	Desvincular-se dels grans problemes del subdesenvolupament, la mundialització i la lluita contra la pobresa al món.

Font: Carlos Gomez Gil, Cuaderno Bakeaz nº 46 de agosto 2001 " La Cooperación descentralizada en Espanya: ¿Motor de cambio o espacio de incertidumbre"

2. La cooperació descentralitzada a l'estat espanyol

A partir de l'establiment de la democràcia a Espanya, algunes entitats locals varen començar a establir programes de cooperació en zones pròximes com ara amb el Poble Sahrauí, és a partir dels anys 80 que comencen a popularitzar-se els Agermanaments entre municipis, en especial amb Amèrica Llatina. A mitjans dels anys 90 amb la crisi dels Grans Llacs i les mobilitzacions 0,7% la majoria dels municipis varen iniciar programes de cooperació, aproximant les partides econòmiques al 0,7%.

En el context Espanyol, existeix una gran varietat d'experiències en matèria de cooperació descentralitzada que gaudeixen d'una enorme vitalitat i capacitat de transformació, la qual cosa s'ha convertit en el motor de canvi de rumb de la cooperació tant des de la perspectiva quantitativa com qualitativa. Comunitats autònomes i municipis han constituït polítiques públiques orientades a la

reducció de la pobresa, lluita contra les desigualtats, enfortiment dels governs, desenvolupament econòmic, i social i millora de la cohesió social dels territoris per tal de promoure noves vies de desenvolupament en els pobles i col·lectius empobrits, sempre tenint present que aquestes són realment eficaces quan augmenta la consciència crítica de la societat civil, la qual ha de participar i viure la realitat del món global en el dia a dia del món local.

En l'actualitat **la cooperació descentralitzada representa quasi un 14% de l'AOD⁴, volum cada cop superior**. És per aquest motiu que a partir d'aquest moment s'ha d'afrontar un desafiament en la millora qualitativa de les accions, d'acord amb els principis sobre la qualitat i l'eficàcia de l'ajuda establerts a la Declaració de París⁵.

La cooperació amb valor afegit:

Tot i representar el 14% de l'AOD, la cooperació descentralitzada a l'estat espanyol conté una sèrie de valors afegits:

- Cooperació més propera al ciutadà
- Fomenta la consciència crítica
- Participació activa de diferents agents, ens locals, ONGD, Ass. de veïns, sindicats, empreses... en la gestió dels recursos
- Caràcter no reemborsable de l'ajuda en el 100% de les seves intervencions

2.1 Marc normatiu

A partir dels anys 80, moment en el qual Espanya passa a ser país receptor a país donant d'ajuda, no existeix cap normativa que delegui competències en el marc de la cooperació descentralitzada a comunitats autònomes i corporacions locals. L'impuls el dóna a l'any 1984, el Consell de Municipis i Regions d'Europa on es recomana a les administracions locals i regionals contribuir a

4. L'AOD descentralitzada és la part de l'AOD que es canalitza a través de les administracions descentralitzades, es a dir des del govern de les Comunitats Autònomes, Diputacions i Ajuntaments.

5. Consultar la pàgina (16).

l'AOD, seguint les recomanacions del Manifest de la nova cooperació⁶ de la Federació Mundial de Ciutats Unides.

Al 1985, es celebrà la 1a. Conferència Europea de Ciutats Unides⁷, amb l'objectiu de realitzar una acció conjunta entre autoritats locals i ONGD per crear consciència sobre els problemes globals i aconseguir unes relacions nord-sud més justes. Això es complementa amb la Carta Europea de l'Autonomia Local, signada a Estrasburg el 15 d'octubre de 1985⁸, que confereix el dret i la capacitat efectiva a les entitats locals d'ordenar i gestionar part dels assumptes públics baix la seva responsabilitat i en benefici dels seus habitants, així ho plasma la Constitució de 1978⁹ l'article 2 de la Llei de Bases del Regim Local 7/1985 i l'article 25 de la Llei 7/1985 de 2 de abril RBRL, fent referència a les competències.

Es important destacar que tot i l'ampli desplegament normatiu, és necessari dotar-se d'eines que fomentin la comunicació i coordinació entre els agents que treballen entorn als objectius de desenvolupament. Per tal de treballar en aquest àmbit la Llei de Cooperació, regula la Comissió Interterritorial¹⁰ de la cooperació al desenvolupament, que tracta de establir coordinació, concertació i col·laboració entre administracions públiques que treballen amb fons AOD.

La dècada dels 90, s'ha vist marcada per una confluència d'objectius entre administracions públiques i societat civil, el que ha portat a realitzar diferents treballs en comú, en aquest aspecte destaquem la **Crida de Bulawayo**¹¹ i la **Carta de Berlín**¹², amb l'objectiu de treballar de forma conjunta per tal de minorar l'esclatxa nord-sud i fomentar les accions conjuntes per al desenvolupament sostenible.

A meitats de la dècada dels 90 (1994) amb la crisi dels Grans Llacs i les reivindicacions del 0,7%, es dona un creixement molt ampli de la cooperació descentralitzada passant de 32 a 88 milions d'euros, es varen anar afegint municipis i Comunitats Autònomes amb els seus corresponents programes de cooperació,

6. Manifest de 1970 en el que es fa una crida als municipis per a que promoguin l'educació de la ciutadania amb un esperit cívic i humanista, respectuos de les diferències i amb la identitat cultural, posant en marxa accions comunes en favor dels pobles, en la lluita contra tot tipus de racisme y de discriminació, en la protecció de la naturalesa, del medi ambient , de la millora de la qualitat de vida i de la busqueda d'un nou ordre mundial que elimini les desigualtats i les hegemonies.

7. D'aquesta conferència va sorgir la Carta de Colònia - Manifest "De la Caridad a la Justicia" 1985, antecedent més important de la cooperació descentralitzada.

8. Va entrar en vigor a Espanya el 1-03-1988

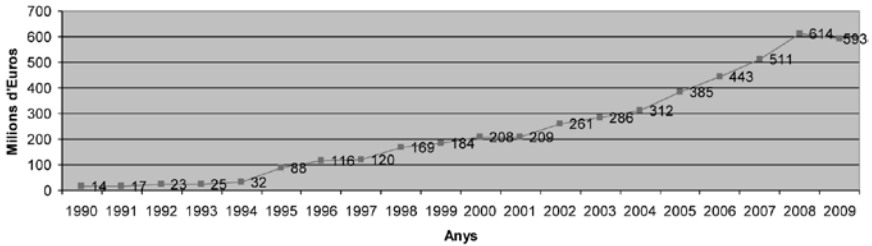
9. "Gozan de autonomia para la gestión de sus intereses".

10. Definició a la pagina 54.

11. 28 al 30 de novembre de 1990

12. 14 al 17 d'octubre de 1992

Evolució AOD Descentralizada

Font: Elaboració pròpia a partir del seguiment del PACI fins al 2009

A partir de l'any 2002 el creixement és més constant, la majoria de Comunitats Autònomes i Municipis rellevants ja disposen de **plans directors** de la cooperació local.

Existeix en aquest període una millora pel que fa al marc normatiu de les Comunitats Autònomes, la qual cosa no suposa un augment dels pressupostos.

Comunitat Autònoma	Llei de Cooperació	Plans directors
ANDALUSIA	Llei 14/2003, de 22 de desembre, de Cooperació Internacional per al Desenvolupament	Sí 2008-2011
ARAGÓ	Llei 10/2000, de 27 de desembre, relativa a la Cooperació per al Desenvolupament	Sí 2008-2011
ASTÚRIES	Llei 4/2006, de 5 de maig, del Principat d'Astúries de Cooperació al Desenvolupament	Sí 2008-2011
BALEARS	Llei 9/2005, de 21 de juny, de Cooperació al Desenvolupament	Sí 2008-2011
CANÀRIES	Projecte de Llei de Cooperació internacional per al Desenvolupament	Sí esborryn 2009-2011

CANTÀBRIA	Llei 4/2007, de 4 de abril, de Cooperació Internacional al Desenvolupament	Sí 2009-2012
CASTELLA LA MANXA	Llei 3/2003, de 13 de febrer, de Cooperació Internacional per al Desenvolupament	Sí 2009-2012
CASTELLA-LLEÓ	Llei 9/2006, de 10 d'octubre, de Cooperació al Desenvolupament	Sí 2011-2014
CATALUNYA	Llei 26/2001, de 31 de desembre, de Cooperació al Desenvolupament	Sí 2007-2010
EXTREMADURA	Llei 1/2003, de 27 de febrer, de Cooperació per al Desenvolupament	Sí 2008-2011
GALÍCIA	Llei 3/2003, de 19 de juny, de Cooperació per al Desenvolupament	Sí 2006-2009
LA RIOJA	Llei 4/2002, de 1 de juliol, de Cooperació per al Desenvolupament	Sí 2008-2011
MADRID	Llei 13/1999, de 29 de abril, de Cooperació per al Desenvolupament	Sí 2009-2011
MÚRCIA		-
NAVARRA	Llei foral 5/2001, de Cooperació al Desenvolupament	Sí 2007-2011
PAÍS BASC	Llei 1/2007, de 22 de febrer, de Cooperació per al Desenvolupament	Sí 2008-2011
COMUNITAT VALENCIANA	Llei 6/2007, de 9 de febrer, de la Generalitat Valenciana, de la Cooperació al Desenvolupament	Sí 2008-2011

Font: Elaboració pròpia a partir de les pàgines webs oficials dels governs autonòmics

El marc normatiu de les Comunitats Autònomes estava regulat per **Decrets i Proposicions no de Llei**. La primera Llei de Cooperació autonòmica sorgeix a l'any 1999, a cavall de la Llei de Cooperació Estatal¹³ i des d'aquest moment s'ha donat el desplegament de quasi totes les lleis, establint un marc jurídic propi en cada Comunitat Autònoma.

Es difícil establir el marc normatiu en el cas de les Entitats locals perquè aquest depèn de diferents factors: d'una part de la voluntat política de l'equip de govern, de la disposició de fons mínimament constant, de la dimensió de l'Entitat pública. Tot i les dificultats, existeixen programes de cooperació municipals que estableixen les polítiques de cooperació establertes anualment, delimitant de manera clara les intervencions i instruments utilitzats. Recentment i fruit de l'experiència que molts Ajuntaments han anat adquirint ja podem veure Plans directors de Cooperació locals. També hem de tenir en compte els Fons de Cooperació i Solidaritat¹⁴, que han jugat un paper molt important alhora d'aplegar esforços de petits municipis, proporcionant-los accions conjuntes i dotant-los d'estratègies amb continuïtat.

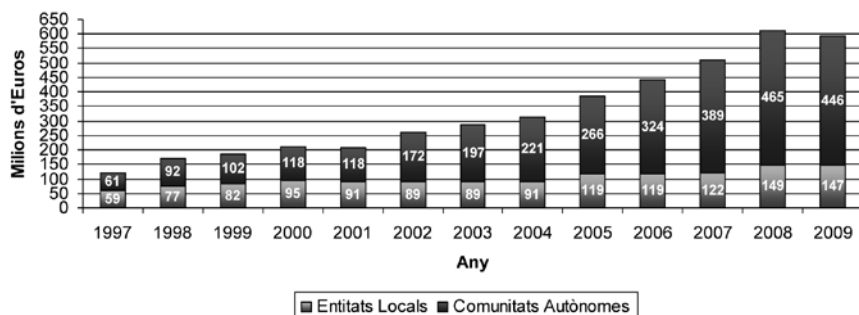
13. Llei 23/1998, de 7 de juliol, de Cooperació Internacional per al Desenvolupament.

14. Mes informació a la pàgina 48

3. La cooperació catalana en el context de la cooperació descentralitzada

La cooperació descentralitzada és un tipus de cooperació característic de l'Estat espanyol. Aquesta modalitat de l'ajuda es pràcticament singular entre els membres del **CAD de la OCDE**, ja que no existeix cap país europeu en el qual un volum tant elevat de cooperació es canalitzi a través d'entitats públiques descentralitzades. Des d'un punt de vista quantitatiu, les aportacions de les comunitats autònomes a l'AOD és superior a les de les Entitats locals.

Evolució de la Cooperació Autònomic i Local

Font: Elaboració pròpia a partir del seguiment del PACI fins al 2009

D'acord amb el PACI, l'aportació de les Comunitats Autònomes i dels Ajuntaments a l'AOD al 2009 va representar un 12,55%.

Catalunya s'introdueix en el marc de la cooperació al desenvolupament, cap a l'any 1956, on hi trobem les primeres organitzacions que posteriorment constituïran organitzacions no governamentals com Intermón o Mans Unides. Al 1962, a causa de les restriccions a l'associacionisme fomentades pel règim, només van poder-se fundar entitats vinculades a moviments internacionals, com l'Associació d'Amics de les Nacions Unides, o la branca espanyola de Medicus Mundi. Al 1972 es va inaugurar el Centre d'Informació i Documentació Internacionals a Barcelona (CIDOB), també sorgeixen els primers Comitès de Solidaritat. (Ribera i Ayuso/ 1998).

La creació de la partida d'Ajuts al Tercer Món l'any 1986 va suposar l'inici de la institucionalització de la cooperació al desenvolupament impulsada des de la Generalitat de Catalunya. La Federació Catalana d'ONGD per al Desen-

volupament neix al 1989 per entitats que treballaven l'àmbit de la solidaritat i la cooperació internacional.

Fruit de les mobilitzacions socials a favor del 0,7%, l'any 1995 s'amplien els recursos i s'hi incorporen la resta de departaments de la Generalitat de Catalunya i organismes autònoms.

El paper de la Generalitat en aquest àmbit ha estat força discret durant aquest període, sempre subsidiari de la iniciativa ciutadana encapçalada per les ONG i pel món municipal. Només durant els darrers anys, amb l'aprovació de la Llei 26/2001 de cooperació al desenvolupament de 31 de desembre de 2001, el Pla director 2003-2006 i la creació de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament al 2003, s'ha modificat aquesta tendència històrica d'anar a remolc.

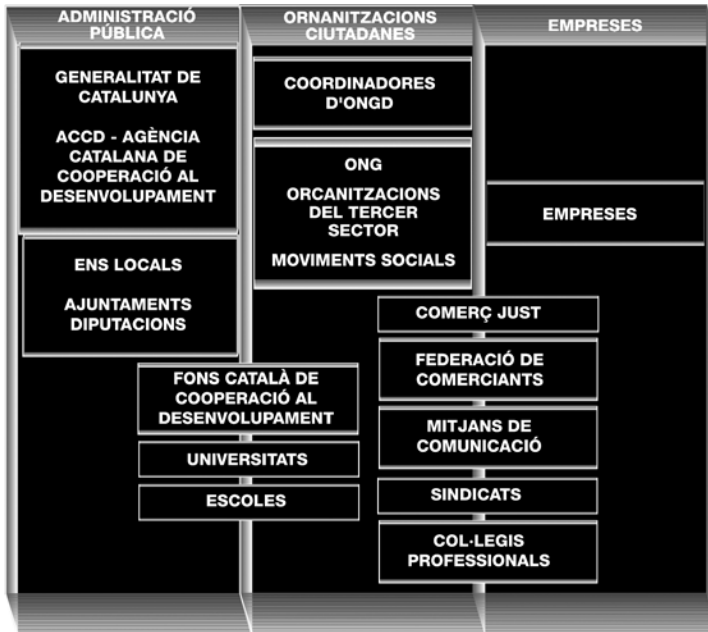
L'any 2003 la partida d'Ajuts al Tercer Món passa a anomenar-se partida de Cooperació i Solidaritat Internacional.

La Direcció General de Cooperació i Acció Humanitària de la Secretaria d'Afers Exteriors és l'organisme encarregat de planificar, impulsar i fer el seguiment de la política catalana de cooperació al desenvolupament principalment a través de la redacció del Pla Director de Cooperació, d'abast plurianual, i dels plans anuals¹⁵ (ACCD/2008).

Aquesta Direcció general executa les polítiques de cooperació a través de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD), organisme autònom adscrit a la Vicepresidència del Govern que té com a funció principal l'execució i la gestió de la política de cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya.

Per tant, el màxim exponent de la cooperació descentralitzada ve representat pels diferents poders autonòmics i locals (govern autonòmic – Generalitat de Catalunya, Ens locals- Ajuntaments i Diputacions), altres instàncies administratives (Fons Català de Cooperació, Universitats, Escoles), Organitzacions ciutadanes sorgides de la societat civil organitzada (Coordinadores, ONGD, Moviments Socials), Sindicats i Empreses amb un paper cada cop més actiu i compromès en l'entorn internacional. El següent esquema ens ajuda a comprendre quins són els agents principals:

15. L'últim Pla director de cooperació al desenvolupament, va ser aprovat pel Parlament de Catalunya el 5 de juliol de 2007, constitueix l'instrument principal de planificació estratègica de la política de cooperació per al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya en el període 2007-2010.

Font: Elaboració pròpia

3.1. Modalitats d'actuació

Segons s'estableix a la Llei de cooperació al desenvolupament de Catalunya, la cooperació es pot implementar de manera bilateral o multilateral. Dividim la cooperació bilateral en les següents modalitats¹⁶: (Memòria ACCD/2007)

a) Cooperació bilateral a iniciativa d'altres actors: es caracteritza perquè totes les fases del cicle del projecte o programa són responsabilitat d'agents que no pertanyen a l'Administració de la Generalitat de Catalunya, tot i que són finançades amb fons de procedència pública. Les actuacions que es prioritzen són les que porten a terme les universitats, els centres de recerca catalans, les administracions locals i les xarxes d'ens locals i, molt especialment, les ONGD i les entitats privades no lucratives catalanes.

L'assignació de recursos a través d'aquesta modalitat es fa, principalment, mitjançant convocatòries públiques.

16. Aquestes modalitats es defineixen en funció del grau de participació de la Generalitat i la resta d'actors de la cooperació en el cicle del projecte o programa de cadascuna de les actuacions

b) Cooperació bilateral d'iniciativa directa: qualsevol actuació que assumeixi directament l'Administració de la Generalitat. El tret característic d'aquesta modalitat, doncs, és que s'estableix una relació directa entre la Generalitat i les entitats i organitzacions beneficiàries, sense intermediació. Des del punt de vista del cicle del projecte o del programa (identificació, elaboració i formulació, planificació de les fases, execució, seguiment i avaluació dels resultats i de l'impacte), la responsabilitat decisòria de totes aquestes fases serà de la Generalitat, tot i que alguna podrà ser executada totalment o parcialment per altres actors.

c) Cooperació multilateral: la Generalitat participa i contribueix a les actuacions de diversos organismes públics multilaterals d'àmbit universal, regional o subregional, especialitzats en la promoció del desenvolupament, ja sigui directament o bé per mitjà de programes, campanyes, fons fiduciaris, etc.

d) Cooperació bilateral en concertació: aquesta modalitat fa referència a qualsevol actuació de la Generalitat en què alguna o diverses de les fases bàsiques del cicle del programa o projecte (identificació, elaboració i formulació, planificació de les fases, execució, seguiment i avaluació dels resultats i de l'impacte) es porta a terme de manera concertada o amb la mediació d'altres actors de la cooperació per al desenvolupament. Així doncs, la responsabilitat completa de l'actuació no és exclusivament atribuïble a la Generalitat, tot i que aquesta en sigui la responsable última.

Els actors amb els quals es poden concertar actuacions són els estats i governs subestats, universitats, actors privats no lucratius, xarxes internacionals, consultores i empreses i ONGD, principalment del Nord.

3.2. Instruments

A mesura que s'ha anat consolidant la política pública de cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya, els instruments s'han anat concretant adaptant-los a aquesta nova realitat.

Els instruments queden recollits en el Pla director 2007-2010, enumerant els següents (memòria ACCD/2007):

- **Cooperació tècnica:** es caracteritza per tenir associat algun element d'acompanyament, intercanvi, transferència de maneres de fer o de capacita-ció, orientat a millorar les capacitats de les persones, les organitzacions i els marcs institucionals.

Les principals intervencions es duen a terme a través de:

Els projectes i programes de cooperació, finançats per la Generalitat de Catalunya i liderats i executats majoritàriament per les ONG

L'assistència tècnica, entesa com una manera d'enfortir les capacitats de les persones i les organitzacions dels països socis, executada majoritàriament, per mitjà de la cooperació directa i la cooperació concertada.

La cooperació triangular, que implica l'establiment d'una cooperació Sud-Sud per mitjà de l'associació del donant amb un país soci (normalment de desenvolupament mitjà) per a dur a terme intervencions en un altre país soci.

Representa un 68,20% del total.

• **Cooperació econòmica i financera:** les aportacions a projectes d'inversió per al desenvolupament amb la finalitat de millorar el capital físic dels països socis, i l'ajut econòmic a determinats sectors d'aquests països.

Les principals intervencions es duen a terme a través de les contribucions oficials a organismes internacionals, les donacions, l'atorgament de crèdits destinats a programes i projectes de desenvolupament social bàsic, l'atorgament de crèdits concessius i tota altra mesura destinada a millorar l'accés dels països socis al capital financer.

Representa un 8,78% de la despesa total.

• **Nous instruments amb enfocament programàtic:** suposen el suport pressupostari i els fons globals, els quals pretenen evitar els problemes associats a les intervencions puntuals i d'abast limitat, i amb poques complementarietats amb els sistemes públics dels països socis.

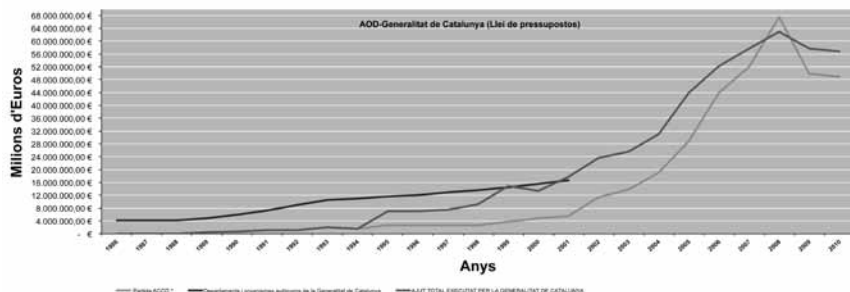
Representa un 3,71% del total de la despesa.

• **Codesenvolupament:** tota mena de polítiques i actuacions adreçades a gestionar de manera positiva la relació entre el desenvolupament i les migracions. S'ha iniciat l'elaboració del *Llibre verd sobre codesenvolupament* com a part del procés de preparació de l'estratègia de codesenvolupament de la cooperació per al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya

Representa un 0,49% de la despesa total.

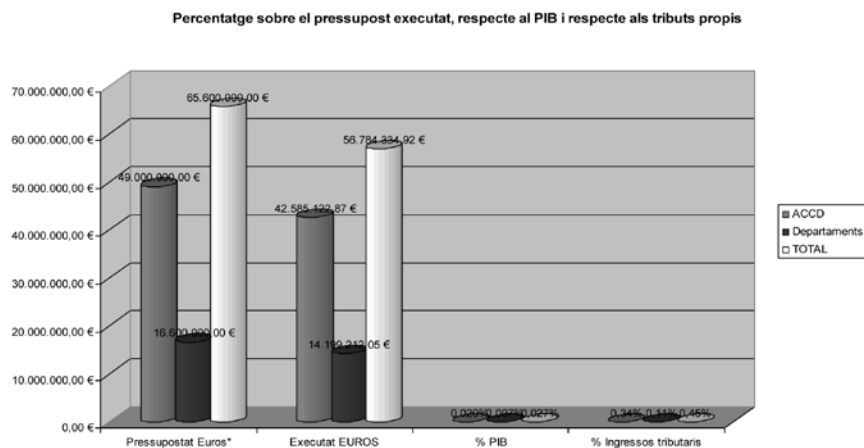
3.3. Partides econòmiques

Ajut Oficial al Desenvolupament de la Generalitat de Catalunya: 1986-2010:

Font: dades oficials sobre l'AOD de l'ACCD 2010.

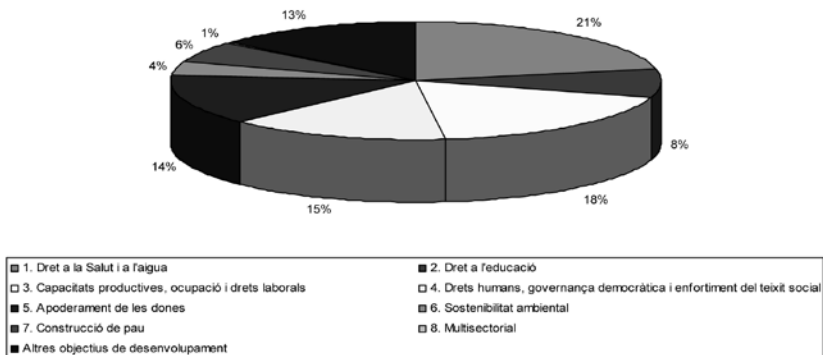
Ajut al Desenvolupament previst i executat per l'ACCD i els departaments de la Generalitat 2010

Font: dades oficials sobre l'AOD de l'ACCD 2010.

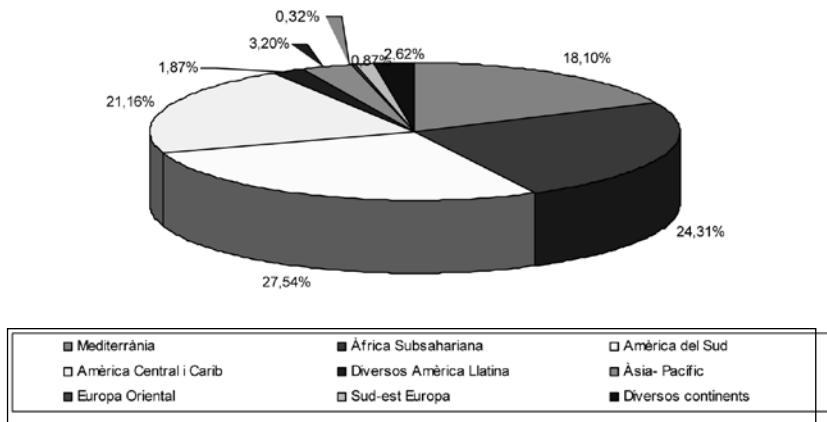
Distribució sectorial i geogràfica de l'ajuda catalana:

Distribució de la despesa respecte a la línia de estratègia de desenvolupament 2010:

Font: dades oficials de l'ACCD 2010

Distribució per àrees geogràfiques respecte a la línia estratègica de desenvolupament 2010:

Font: dades oficials de l'ACCD 2010.

4. La cooperació local

La cooperació local es caracteritza per la seva heterogeneïtat, aquest fet es fonamenta en la necessitat dels governs locals d'adequar la solidaritat a la realitat social que els envolta i a la diversitat d'actors cada cop més especialitzats.

A meitats dels anys 80, entitats ciutadanes i administracions públiques s'apropien de l'expressió **“de lo local a lo global”**, en diferents graus i ritmes, ONG i ens locals comencen a treballar entorn a la solidaritat des del món local, assistim al que s'ha denominat *la internacionalització de la dimensió local*, lligada a la necessitat d'expressar des de lo local, la voluntat ciutadana de cooperació al desenvolupament cap als pobles del sud, així com la solidaritat política entre governs municipals i moviments socials com ara la revolució cubana, el sandinisme, Moviment Sense Terra al Brasil..., la qual cosa que va originar en molts casos els primers agermanaments entre municipis (Jean Pierre Malé / 2006).

A meitats dels 90, amb la crisi dels Grans Llacs i la mobilitzacions 0,7%, la cooperació descentralitzada agafa força en la política de cooperació, molts són els ajuntaments, que s'adhereixen a la reivindicació i que en aquest moment prenen les primeres mesures per assolir el 0,7%.

4.1. Àmbit territorial d'actuació

L'administració local de Catalunya, esta conformada per un conjunt d'ens locals amb diferents característiques, es tracta de mes de 2.000 ens (dades Municat 2009) amb personalitat jurídica pròpia que a més a més dels 946 Ajuntaments, inclou els òrgans descentralitzats dels propis ajuntaments (patronats, instituts, societats públiques), les entitats supramunicipals de caràcter territorial (diputacions i consells comarcals), les entitats creades amb la participació de diferents tipus d' ens públics i privats (consorcis), la unió de varis ajuntaments per la gestió de serveis específics (mancomunitats i comunitats de municipis) i les entitats metropolitanas de Barcelona.

En termes de cooperació al desenvolupament, dins del nivell de l'administració local, analitzarem breument l'àmbit territorial de la Diputació, de la Mancomunitat, del Consell Comarcal i mes extensament dels municipis, i en concret el cas de l'Ajuntament de Lleida.

4.1.1. Consells Comarcals

L'àmbit territorial d'actuació es la comarca. La cooperació al desenvolupament des de l'àmbit comarcal encara no és una pràctica assumida i normalitzada. No existeix a hores d'ara una estructura que defineixi el treball en aquesta matèria. Pel que fa a l'estructura municipal, tots els temes de cooperació i solidaritat depenen en la majoria dels casos dels departaments de Benestar social i Serveis Personals. La partida pressupostària es destina al finançament de projectes de cooperació, emergència i sensibilització depenent dels casos. Els projectes són avaluats pels tècnics dels diferents serveis en alguns casos existeix avaluació externa. Pel que fa al seguiment dels mateixos també es realitza a nivell tècnic.

Segons les dades del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament, dels 41 consells comarcals, es coneix que 4 d'ells realitzen accions de cooperació al desenvolupament, la resta no disposen d'estructura en aquesta matèria tot i que 22 són socis i col·laboradors del FCCD. (Tercer estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del Sud del FCCD/2007)

4.1.2. Diputacions

L'àmbit territorial d'actuació de la Diputació és la província. De les 4 diputacions existents a Catalunya, es coneix que totes destinen recursos a la cooperació al desenvolupament.

Les Diputacions de Barcelona, Girona i Lleida, tenen una llarga trajectòria en matèria de cooperació al desenvolupament encara que les estructures organitzatives de cadascuna d'elles han evolucionat de forma diferent d'acord amb la realitat de cada província.

Diputació	Estructura municipal	Modalitats de cooperació	Convocatòries	Consells de Cooperació	Avaluació de projectes	Seguiment	Projectes FCCD	% 2007
Barcelona	Oficina de Cooperació al Desenvolupament - Direcció de Relacions Internacionals	<ul style="list-style-type: none"> · Cooperació al desenvolupament. · Emergència · Sensibilització · Activitats formatives, aportacions institucionals... 	Sí	NO	CIDOB i Fundació UB	Tècnics dels serveis.	Sí	0,7%
Girona	Acció social i Cooperació al Desenvolupament- Àrea de Cultura i Acció Social.	<ul style="list-style-type: none"> · Cooperació al desenvolupament. · Emergència · Sensibilització · Acollida temporal de refugiats, colònies... · Suport organitzatiu 	Sí	NO	CEGRE	Tècnics dels serveis	Sí	0,7%
Lleida	Departament d'acció territorial	<ul style="list-style-type: none"> · Cooperació al desenvolupament · Emergència · Sensibilització · Acollida temporal de refugiats, colònies... · Suport organitzatiu 	Sí	Sí	Oficina de Cooperació i Solidaritat – Universitat de Lleida	Tècnics dels serveis	Sí	0,4%
Tarragona	Serveis d'assistència a la Ciutadana - Cultura	<ul style="list-style-type: none"> · Cooperació al desenvolupament · Emergència · Sensibilització 	Sí	NO	Tècnics dels serveis	Tècnics dels serveis	NO	70,750€

Font: Elaboració pròpia.

4.1.3. Mancomunitat de municipis

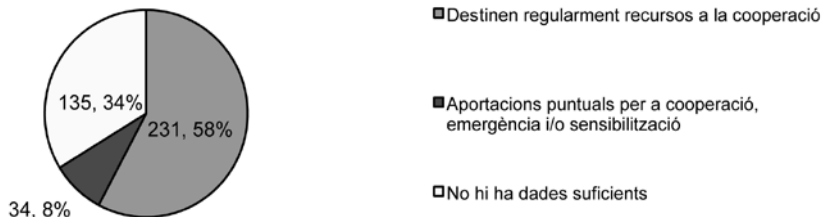
L'àmbit territorial de la Mancomunitat és l'àrea metropolitana. Ens referim a la mancomunitat de municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, formada per 36 municipis. Pel que fa a l'estructura organitzativa la cooperació al desenvolupament depèn del Departament de Relacions Institucionals. A l'any 1996 es va crear el Consell Metropolità de Cooperació al Desenvolupament, encarregat d'aprovar les línies d'actuació i la distribució del pressupost. Cadascun dels municipis que formen part de la Mancomunitat, aporten independentment part dels seus pressupostos a cooperació al desenvolupament, així com també formen part del FCCD.

4.1.4. Municipis

Dels 946 Ajuntaments catalans, uns 400¹⁷ realitzen accions de cooperació i d'aquests una quarta part realitza simplement accions puntuals, la resta destinen regularment recursos.

Ajuntaments cooperants i destinació regular de recursos

Dels 400 ajuntaments que han fet accions de cooperació i/o emergència (2003-05)

Font: Fons Català de Cooperació. Dades enquestes + dades fons 2003-2005

Gairebé la totalitat dels Ajuntaments que fan accions de cooperació i/o d'emergència són socis i col·laboradors del FCCD, un 63% són socis i un 34% hi col·laboren.

En l'anàlisi dels diferents municipis, no podem seguir un patró estàndard, ja que la situació varia segons la mida del municipi. Farem referència als municipis de més de 5.000 habitants per tal d'unificar uns criteris (Tercer estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del Sud del FCCD/2007):

17. Tal i com se'ns especifica al Tercer estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del Sud del FCCD, els 400 municipis representen un percentatge baix, però en quant a habitants que agrupen, representen la majoria de la població catalana.

- Es disposa d'una partida específica de cooperació, emergències i sensibilització.
- El seguiment dels projectes es realitza pels tècnics i tècniques dels serveis o bé a través de conveni amb el FCCD.
- Es tracta d'una matèria que a nivell estructural pot formar part o bé d'una regidoria compartida amb d'altres matèries o bé d'una regidoria específica¹⁸.
- El personal tècnic especialitzat continua essent escàs, un 58% dels ajuntaments no disposa de tècnics en cooperació.
- En molts casos el FCCD se n'ocupa del seguiment i l'avaluació dels projectes.
- Un 32%, han creat òrgans de participació sectorial amb funcions consultives i assessores en matèria de cooperació i solidaritat, els consells de cooperació.
- Un 28% estan agermanats¹⁹ amb alguna població del Sud o zona de conflicte.

Què és un Fons de Cooperació i Solidaritat:

Un Fons de Cooperació i Solidaritat és un organisme sense ànim de lucre on s'apleguen ajuntaments i altres institucions públiques i privades amb els següents objectius:

Contribuir al desenvolupament dels països empobrits del planeta mitjançant la constitució i la gestió d'un fons econòmic, que possibiliti una cooperació descentralitzada i que incideixi en el desenvolupament humà i sostenible dels pobles del Sud.

Administrar i gestionar els fons econòmics lliurats al Fons per a projectes d'ajuda als països empobrits i per a campanyes de sensibilització sobre les causes que provoquen l'actual desequilibri en el repartiment de la riquesa entre els pobles del Nord i del Sud. (Confederació de Fons de Cooperació i solidaritat/2003)

En l'actualitat existeixen 9 Fons distribuïts territorialment en tot el territori espanyol.²⁰

18. Disposar de regidories específiques nominals acostuma a reflectir l'aposta per polítiques solidàries.

19. Instrument característic de la cooperació local, que permet impulsar processos participatius i relacions horitzontals entre els diferents actors que participen en les accions de cooperació.

20. Per a més informació <http://www.confederacionfondos.org/>

El Fons Català de Cooperació per al Desenvolupament

El Fons Català de Cooperació per al Desenvolupament, va néixer al juliol de 1986, amb la voluntat de ser un organisme de caràcter mixt, en el qual poguessin confluïr totes les institucions públiques (Ajuntaments, Consells Comarcals, Diputacions i la Generalitat de Catalunya) i les entitats ciutadanes (associacions, col·lectius i empreses sensibles a aquesta problemàtica) per a contribuir des de l'àmbit català al desenvolupament dels països del tercer món, mitjançant la constitució i gestió d'un fons econòmic.

Els objectius del Fons Català són l'administració i gestió dels fons econòmics lliurats a l'Entitat, per a l'elaboració de projectes de cooperació, la creació d'un clima d'opinió pública favorable a la promoció d'un nou ordre econòmic internacional, l'estimulació de la participació ciutadana mitjançant campanyes informatives de la participació ciutadana.²¹

La Federació Espanyola de Municipis i províncies (FEMP):

La FEMP, va iniciar el seu treball en el camp de la cooperació al desenvolupament al 1988, creant un grup de treball en la matèria. Al 1991, va signar un conveni amb l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID) per tal de sistematitzar totes les dades de la cooperació local²². A partir de l'any 1994 es crea oficialment la Secció de solidaritat internacional.

Aquest organisme, té la funció de potenciar la coordinació i el diàleg institucional entre les diferents Entitats locals espanyoles que treballen en el marc de la solidaritat i la cooperació, planteja estratègies conjuntes d'actuació, ofereix formació tècnica, seguiment legislatiu, assessorament i realitza recomanacions als òrgans de govern entre d'altres²³

21. Per a més informació <http://www.fonscatala.org>

22. Dades que podem trobar sistematitzades als Plans Anuals de Cooperació Internacional (PACI)

23. Per a més informació <http://www.femp.es>

4.2. Modalitats d'actuació

El marc normatiu en la cooperació local ha evolucionat en escriure, el que vol dir que ja trobem en els Ajuntaments catalans plans directors en matèria de cooperació al desenvolupament, on s'estructuren modalitats d'actuació bilaterals i multilaterals:

4.2.1. Actuacions bilaterals

• Directes

Hi ha moltes accions de desenvolupament que requereixen el compromís de les localitats del Nord i del Sud, per a aconseguir un intercanvi social, polític, econòmic i cultural.

Es caracteritza per l'establiment de relacions directes entre l'ajuntament i la institució pública municipal sòcia normalment d'una població del sud, sense intermediació de cap altre agent.

• Directes concertades amb altres actors

Es caracteritza perquè en alguna o en diverses fases del cicle del programa o projecte es realitzen amb la participació d'altres actors (universitats, ONG...) i per tant l'execució no es cent per cent atribuïble a l'ens local.

• Directes concertades amb altres ens públics

Es caracteritza perquè requereix la participació d'altres administracions públiques (ajuntaments, xarxes municipals, administracions autonòmiques, estatals, europees...) Aquesta modalitat tracta d'aglutinar recursos per augmentar l'eficàcia i l'impacte de la cooperació. L'execució també és compartida.

• Indirecta, a iniciativa d'altres actors

Qualsevol actuació que des del punt de vista del cicle del projecte o programa, sigui responsabilitat en totes les fases d'agents que no pertanyen a l'ajuntament (a través d'ONG, entitats no lucratives, universitats, sindicats...), tot i que s'executa amb fons provinents de l'ens local.

4.2.2. Actuacions multilaterals

Participació diversa en les actuacions de diferents organismes multilaterals, xarxes internacionals, d'àmbit mundial, regional o subregional especialitzats en la promoció del desenvolupament.

4.3. Instruments

Si bé, tendim a assimilar que la cooperació al desenvolupament es redueix al finançament de projectes de desenvolupament, en el marc de les diferents convocatòries, hem de remarcar que la cooperació local va més enllà, inclou la cooperació tècnica, els diferents convenis de col·laboració en el marc del desenvolupament, tot i que el repte més important radica en la sensibilització i la conscienciació de la ciutadania sobre les causes que provoquen els desequilibris nord-sud.

Si entenem com a instrument el mitjà a través del qual aconseguim un determinat objectiu, veurem que segons els objectius de cada municipi s'han dibuixat uns o uns altres instruments.

Resulta complicat enquadrar el conjunt d'instruments, degut a la seva heterogeneïtat i diversitat. De forma general podem tenir en compte els instruments següents:

- **La cooperació tècnica.** És tota aquella gamma d'activitats d'ajuda dirigida a desenvolupar els recursos humans, elevar el nivell de coneixements, qualificacions, habilitat tècnica i aptituds productives, ens podem trobar amb subinstruments bàsics com: accions de formació (Reglades o informals), prestacions d'experts, tasques de consultoria, assessorament ...

- **Les convocatòries públiques.** Dirigides a donar suport a la realització de projectes de cooperació internacional, codesenvolupament, emergència i acció humanitària, sensibilització i formació de la ciutadania sobre els desequilibris nord –sud i la lluita contra el racisme i la xenofòbia...

Aquestes convocatòries es duen a terme amb les corresponents bases específiques, per a cada tipus d'intervenció.

- **Programes i projectes.** Per a programes i projectes de cooperació internacional, codesenvolupament, sensibilització, per al foment de la solidaritat ciutadana i l'educació per al desenvolupament...

El projecte suposa la intervenció precisa en un cas concret, per la consecució d'uns objectius molt definits i també molt concrets complint sempre amb el cicle específic de projecte: programació, identificació, formulació, execució, seguiment i avaluació.

El Programa suposa una estratègia de coordinació i articulació de diferents intervencions amb l'objectiu d'aconseguir uns resultats més globals.

• **Convenis de col·laboració.** En sentit ampli, els realitzats amb ONG, Universitats, entre municipis del nord, amb municipis del sud...

• **Els Agermanaments.** Basats en els principis de solidaritat i cooperació com garantia de llibertat i progrés per a la consecució d'un món més just tant en l'ordre polític com en l'econòmic i social.

• **La cooperació bilateral.** Entre municipalitats que té com a objecte el suport a mecanismes i instruments de gestió i administració, per a reforçar els valors democràtics. Per la peculiaritat del seu contingut, aquest tipus de projectes municipalistes es desenvolupen directament pels municipis, amb les contraparts de tercers països que solen ser municipalitats o institucions vinculades a la gestió municipal.

• **El Codesenvolupament.** Per a potenciar i promoure la participació dels migrants en l'elaboració i realització de projectes de cooperació internacional realitzats en les seves comunitats d'origen. Pretén implicar la immigració local en el desenvolupament econòmic i social dels països d'origen. Es tracta de vincular cooperació i immigració treballant amb els col·lectius de persones immigrades del municipi per a afavorir la seva incorporació i cohesió social, desenvolupant alhora les seves comunitats d'origen.

• **Campanyes de sensibilització.** L'educació, formació i sensibilització de la població constitueix una peça essencial de la cooperació descentralitzada. Es tracta de donar suport a les accions de sensibilització portades a terme per diferents entitats de la ciutat, com a través de diferents campanyes portades a terme pel mateix municipi, entorna la realitat política social i cultural que envolta les relacions nord- sud i la lluita contra el racisme i la xenofòbia.

• **Beques.** Sobre el terreny, per a fomentar el coneixement dels pobles i col·lectius empobrits econòmicament i socialment, així com en el mateix en públic, fomentant l'aprenentatge entorn a aquestes matèries.

• **Participació en xarxes.** Aportacions per tal de fomentar el suport a institucions i entitats internacionals, estatals, o subregionals especialitzades en la promoció del desenvolupament.

• **Acords i mocions.** Suport institucional, manifestació o acord del Ple d'un Ajuntament, a través del qual es du a terme un posicionament respecte a una matèria determinada.

• **Publicacions i difusió.** Suposa una major cobertura de les activitats dutes a terme en el camp de la cooperació al desenvolupament. Es tracta

d'un instrument veritablement necessari si volem aconseguir transparència i credibilitat de la ciutadania respecte a les intervencions realitzades.

• **Acords i mocions.** Suport institucional, manifestació o acord del Ple d'un Ajuntament, a través del qual es du a terme un posicionament respecte a una matèria determinada

4.4. Partides econòmiques

Només un 41% dels Ajuntaments han assolit el 0,7% sobre els ingressos propis municipals, en aquest sentit el 0,7% continua sent una fita per a la cooperació local. (Tercer estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del Sud del FCCD/2007). Aquest 41% que representen els Ajuntaments més compromesos, són a hores d'ara referents a nivell estatal, existeix una implicació important de la xarxa social i existeixen plans de solidaritat i cooperació que marquen les directrius de les polítiques locals.

Pel que fa als càlculs dels pressupostos municipals a efectes de l'aportació del 0,7% per la cooperació al desenvolupament, val a dir que no hi ha a hores d'ara un criteri homogeni que indiqui quines són les partides econòmiques sobre les quals s'ha d'aplicar el percentatge del 0,7%. Hi ha dues fórmules per fer el càlcul, d'una banda sobre els ingressos propis i de l'altra sobre el total del pressupost ordinari. És ben sabut que els ingressos municipals inclosos en el pressupost de qualsevol ajuntament engloben no solsament els ingressos propis generats pel mateix, sinó també ingressos provinents d'altres administracions públiques, cal doncs ser molt curosos alhora de determinar les partides afectades per evitar les duplicacions i els solapaments. S'ha de partir de la base que totes les administracions públiques haurien d'aportar el seu 0,7% dels recursos propis i que cap administració no pretén suplir el compromís voluntari de les altres. Si totes les administracions públiques aporten el 0,7% dels seus ingressos propis sense aportar cap percentatge de les transferències rebudes, llavors el conjunt del sector públic d'un país estarà efectivament aportant el 0,7% dels seus ingressos. (Joaquim Solé Vilanova/2001)

4.5. Òrgans de participació sectorial

• Els consells de cooperació

És un òrgan de participació sectorial creat per l'ens local, amb funcions consultives i assessores en totes les matèries relacionades amb la promoció de la solidaritat i la cooperació al desenvolupament. L'origen d'aquest òrgan radica en la voluntat d'implicar als representants dels diferents col·lectius de la ciutat, ONGD, Associacions de veïns, grups polítics amb representació a l'Ajuntament i tècnics municipals relacionats amb la matèria.

Quan es pren la decisió d'iniciar el camí de suport i implicació de la ciutadania en temes de cooperació al desenvolupament, en primer lloc el més important és potenciar la transparència, aconseguint una distribució clara i oberta dels pressupostos destinats a cooperació i educació al desenvolupament.

Els primers Consells es varen reunir per primera vegada al 1995 i entre d'altres les funcions principals són les següents:

a) Actuar com òrgan consultiu en matèria de Solidaritat i Cooperació per al Desenvolupament.

b) Participar en el seguiment, control, supervisió i avaluació de l'eficàcia amb que han estat utilitzats els recursos assignats a cada objecte de les bases o plans directors.

c) Establir mecanismes que permetin disposar i donar a conèixer la informació sobre fons disponibles, programes, ajudes que hagi entorn a la cooperació en els diferents àmbits territorials.

d) Treballar per a la promoció de dinàmiques de cooperació i solidaritat, en el sentit de desenvolupar sentiments i actituds de solidaritat, tolerància respecte a totes les cultures i pobles del món, treballant per la pau, els drets humans i la justícia.

e) Promoure la participació de les entitats, tant quant a campanyes i accions de solidaritat com en l'aportació de fons econòmics i altres recursos destinats a projectes de cooperació al desenvolupament.

• La comissió Interterritorial

És un òrgan consultiu, de coordinació, concertació i col·laboració entre les diferents Administracions Públiques, que executen despeses computables com AOD, creat pel Ministeri d'Assumptes Exteriors i Cooperació.

Aquest òrgan de coordinació neix amb la Llei de Cooperació espanyola i té com a objectius prioritaris, la recerca de la coordinació, complementarietat i harmonització dels procediments amb la intenció d'aconseguir una major eficàcia de l'AOD.

Es tracta de l'únic mitja de coordinació i control entre l'Administració central, l'autonòmica i la local, ja que entre d'altres funcions trobem la de realitzar el seguiment de l'execució de projectes en els que intervinguin Administracions autonòmiques i locals.

4.6. Agents locals i participació ciutadana

4.6.1. El moviment de Solidaritat

L'any 1994, amb un intent de reivindicar el 0,7% del PIB per als països empobrits, un grup de 7 persones inicien una vaga de fam al voltant de la qual s'inicia una acampada ciutadana que aplega a milers de persones a Madrid. En aquest context la xarxa ciutadana dels diferents municipis d'arreu en mostra de recolzament i solidaritat s'afegeixen a la reivindicació de la naixent Plataforma del 0,7%. Aquest acte simbòlic va desencadenar un gran moviment solidari que va agrupar en el cas de Catalunya a milers de ciutadans i ciutadanes. El moviment 0,7 té repercussió en quasi tots els municipis catalans, que realitzen acampades amb centenars de tendes de campanya amb la finalitat d'exigir a les diferents administracions la cessió del 0,7% dels seus pressupostos a l'Ajuda al Desenvolupament de Països del Tercer Món. La Comissió 0,7% i més és un moviment social on hi té cabuda gent de la més variada procedència. Els objectius que persegueixen no es limiten a aconseguir la cessió d'aquesta simbòlica xifra, el 0,7%, per part dels diferents organismes, públics o privats, sinó que van molt més enllà. Les paraules "i més" engloben un conjunt d'exigències que el Moviment considera irrenunciables i que estan encaminades a reduir les enormes desigualtats existents entre els països del Nord i els del Sud. Aquest repte fa imprescindible que les administracions públiques i privades i ciutadania en general assumeixin el compromís 0,7%. Aquest moviment marca el naixement de la cooperació descentralitzada a nivell estatal. Tant a Catalunya com a la resta d'Estat, un dels grans nuclis efervescents del moviment es varen donar a la ciutat de Lleida, ciutat amb una xarxa solidària molt consolidada amb línies d'actuació essencials entorn a la cooperació al desenvolupament, els drets humans i la cultura per la pau; fruit de la consciència social i organització comunitària.

4.6.2 Les coordinadores d'ONGD

Es tracta d'agrupacions que reuneixen entitats que treballen en cooperació i solidaritat internacional amb les persones i pobles empobrits del planeta, i que expressen el desig i voluntat de promoure l'acció conjunta cap als objectius que els són comuns.

Atenent a la seva naturalesa, es tracta d'una plataforma d'intercanvi d'iniciatives, aprofundiment de conceptes reflexió, investigació, autocrítica, espai per a la formació, lobby amb les administracions públiques... en totes aquelles matèries que són comunes de totes les entitats participants. A Catalunya se'n comptabilitzen com a mínim una a cada capital de província, Barcelona, Tarragona, Girona i Lleida.

5. El Cas de l'Ajuntament de Lleida

5.1. Els orígens

Contribuir econòmicament i socialment al desenvolupament dels països més empobrits, ha estat una de les fites més sol·licitades en diferents declaracions internacionals. Destinar el 0,7% dels pressupostos públics, va ser una de les recomanacions de Nacions Unides en la dècada dels 70, incomplida per la majoria de governs i administracions públiques. Davant tal passivitat diferents Moviments Socials i Organitzacions No Governamentals de Desenvolupament (ONGD) de la ciutat de Lleida, igual que en moltes altres ciutats de Catalunya i Espanya, van portar a terme una forta campanya reivindicativa amb la finalitat de reclamar el compliment de la recomanació a nivell local, destinant el 0,7% dels pressupostos a l'ajuda al desenvolupament. La campanya va consistir en la realització d'acampades i contínues concentracions davant les seus de els principals organismes públics (Paeria, Generalitat, Govern Central i Diputació). Es tractava d'un moviment social sense distinció d'edat, grup social, ni afiliació partidista, en definitiva una campanya que va mobilitzar a gran part de la ciutadania sota un lema que es considerarà irrenunciable, la lluita contra la pobresa. L'Ajuntament de Lleida l'any 1994, va assumir les reivindicacions populars de destinar el 0,7% dels pressupostos públics a iniciatives de cooperació i educació per al desenvolupament, contribuint econòmicament al desenvolupament dels pobles i col·lectius empobrits i va aprovar la creació d'una partida de 601.012€ (que en aquells dies ja representava més del 0,7% del pressupost municipal) per a destinar-lo a finançar projectes de cooperació i

educació per al desenvolupament. El primer any, les aportacions econòmiques van ser destinades a projectes que ONGD de la ciutat portaven a terme en països en vies de desenvolupament. En posteriors edicions, els objectius es van anar ampliant progressivament, buscant una major incidència en la participació de les ONGD locals, mitjançant la creació del Consell Mixt de Cooperació, i en matèria de sensibilització, incorporant les convocatòries de subvencions a projectes que tinguessin com destinataris la població de Lleida. En l'actualitat i fruit de l'experiència adquirida conjuntament – ens públic i ONGD – es camina cap al desenvolupament i coneixement de la cooperació internacional, ampliant els blocs d'intervenció.

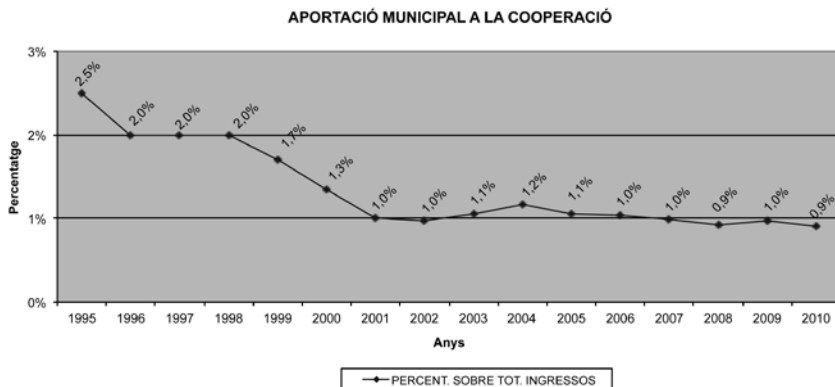
L'Ajuntament de Lleida, destina des de l'any 1994 part dels seus pressupostos públics a iniciatives de cooperació i educació al desenvolupament, contribuint econòmicament al desenvolupament dels pobles i col·lectius empobrits. Anualment es realitzen diferents accions per a donar a conèixer l'àmplia xarxa social de la ciutat, es duen a terme convocatòries de projectes de Cooperació per al Desenvolupament, Sensibilització en les relacions nord-sud, Emergència i Acció Humanitària, Codesenvolupament i Cooperació Bilateral. Es participa com a soci en el Fons Català de Cooperació i es coopera amb la ciutat germana a Llérida – Tolíma – Colòmbia.

5.2. Missió i objectius

El Departament de Cooperació Internacional de l'Ajuntament de Lleida, té com a missió gestionar la cooperació al desenvolupament de l'Ajuntament de Lleida, per tal de contribuir al desenvolupament dels pobles i col·lectius empobrits econòmicament i socialment, incentivant les xarxes i entitats solidàries locals per a treballar sobre les desequilibris nord sud i la lluita contra el racisme i la xenofòbia, potenciant el sentiment de solidaritat i sensibilització en la ciutadania de Lleida.

El repte més important radica en la sensibilització i la conscienciació de la ciutadania de Lleida sobre les causes que provoquen els desequilibris nord-sud, així com potenciar la consciència crítica de la nostra ciutadania, fomentant la cultura de la solidaritat amb els pobles i col·lectius empobrits econòmicament i socialment.

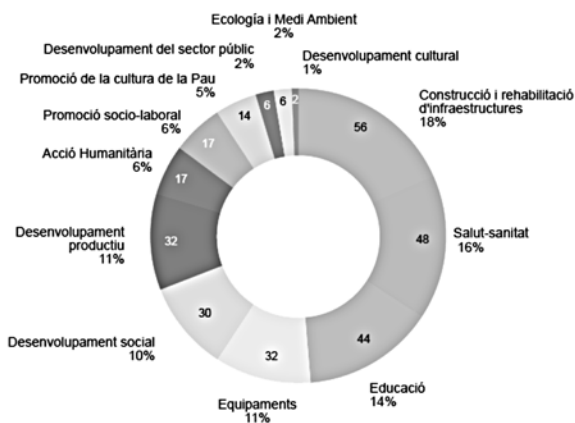
5.3. Partides econòmiques

Font: Elaboració pròpia Àrea de Cooperació Internacional- Ajuntament de Lleida

Podem observar com l'Ajuntament de Lleida, ha optat per destinar una partida fixa a la cooperació al desenvolupament, el que suposa que anualment variï el percentatge respecte al total dels ingressos nets. Els percentatges definitius es coneixen a fi de l'exercici, un cop executat el total del pressupost. En el cas de l'Ajuntament de Lleida, no es comptabilitzen dins les partides 0,7%, els sous salaris del personal encarregat de la gestió d'aquests recursos.

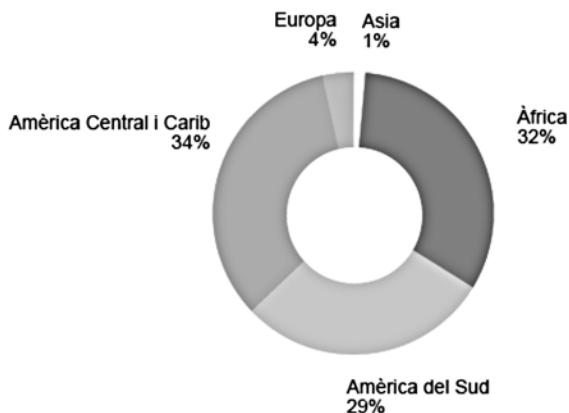
5.4. Distribució sectorial i geogràfica

Projectes totals: 304

Font: Elaboració pròpia Àrea de Cooperació Internacional- Ajuntament de Lleida

5.5. Distribució geogràfica de la cooperació

Font: Elaboració Àrea de Cooperació Internacional- Ajuntament de Lleida.

6. Conclusions

La Cooperació descentralitzada ha suposat un avenç important en el conjunt de les seves manifestacions a nivell territorial (Jornada estatal de cooperació descentralitzada/1996):

- Ha suposat un reforç de l'autonomia local, el que s'entén segons la Carta Europea de Autonomia Local com el dret i la capacitat efectiva de les entitats locals de ordenar i gestionar una part important dels afers públics, en el marc de la llei i baix la seva pròpia responsabilitat, en benefici dels seus habitants. No té els condicionants polítics i diplomàtics de l'Ajut Oficial al Desenvolupament (AOD) dirigida des del govern central.

- Visualitza la cooperació des de l'òptica participativa, com a nous espais de treball entre les administracions i la societat civil. En tant en quant augmenta la participació social en el camp de la decisió política, augmenta la democràcia.

- Es tracta de la cooperació més propera al ciutadà i per tant la millor escola de la conscienciació.

- Ha suposat el reforç de les ONG a nivell local, potenciant la implantació local i la creació de teixit solidari.

Ara bé, tot i les avantatges que ofereix aquest tipus de cooperació, encara queden alguns reptes per assolir:

- Sovint la cooperació descentralitzada és petita, fragmentada i dispersa, el que impedeix l'obtenció de resultats i l'avaluació d'impacte.

- Manca de professionals especialitzats en la matèria, que puguin plantejar estratègies de futur.

- Falta de continuïtat de les diferents accions, moltes vegades les mateixes convocatòries impedeixen presentar projectes en les mateixes àrees geogràfiques.

- Polítiques locals poc coordinades amb les estratègies plantejades a nivell autonòmic o estatal. Cal plantejar polítiques públiques coherents i coordinades amb els diferents actors de la cooperació descentralitzada. Cal dotar-se d'estructures orgàniques que ofereixin la possibilitat de treballar transversalment entre els diferents agents.

- Polítiques locals en matèria de desenvolupament, poc especialitzades. Cada municipi té una determinada realitat social, que marca una determinada vida política, econòmica i social, en aquest sentit, caldria que els municipis potenciessin aquells aspectes que els són mes propers.

Cristina Saiz Cayuela,

Tècnica de Cooperació Internacional

BIBLIOGRAFIA

- ACCD, Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament. *Memòria Cooperació Catalana*. Barcelona, 2003.
- ACCD, Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament. *Pla director de la cooperació Catalana 2007-2010*. Barcelona, 2007.
- ACCD, Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament. *Memòria Cooperació Catalana*. Barcelona, 2007.
- AECID, Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament. (1997-2007) Seguimiento del PACI, disponible a <http://www.aecid.es/web/es/publicaciones/Documentos/paci/>
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2006). Pla Director de Cooperació Internacional i Solidaritat 2006-2008. Barcelona.
- AJUNTAMENT DE GIRONA (2008). Pla director de solidaritat i cooperació
- ARIAS, M.(1997). Situación *Actual de la cooperación descentralizada en España: ¿Un modelo propio de cooperación o un mero cambio de actores?*. Document de Treball, IUDC, Universidad Complutense de Madrid.
- ASOCIACIÓN DE INVESTIGACIÓN Y ESPECIALIZACIÓN SOBRE TEMAS IBEROAMERICANOS (2000). La cooperación descentralizada para el desarrollo humano. La contribución espanyola a un debate internacional.
- CONGDE, Coordinadora de ONGD-España (1996). *Jornada estatal de Cooperación Descentralizada : Getafe, 14 y 15 de junio de 1996*. Madrid. Temas de cooperació-8.
- CONGDE, Coordinadora de ONGD-España, Sanchez Jacob, Eduardo (Coordinador) (2003) Análisis de la cooperació descentralizada en el Estado español en el periodo 1999-2002.
- CONFEDERACIÓN DE FONDOS DE COOPERACIÓN Y SOLIDARIDAD (2001). *Municipalismo i Solidaritat. Guia sobre la cooperació descentralitzada*. Barcelona: Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat.
- CONFEDERACIÓN DE FONDOS DE COOPERACIÓN Y SOLIDARIDAD (2001). 2a Jornada Estatal de Cooperación Descentralizada : Alcorcón 15 y 16 de junio de 2000. barcelona: Confederación de Fondos de Cooperación y Solidaridad.
- CONFEDERACIÓN DE FONDOS DE COOPERACIÓN Y SOLIDARIDAD (1998). *Construyendo democracia y poder local. Seminario – Taller sobre las experiencias y perspectivas de la gestión local, Democrática en Centroamérica, El Caribe y México*.
- DUBOIS, A. (2009). Cooperación Descentralizada, disponible a <http://dicc.hegoa.efaber.net/listar/mostrar/42>

- FEMP, Federación de Municipios y Provincias (1993) Poder Local y Solidaridad internacional. Bases de la cooperación al desarrollo desde las corporaciones locales.
- FONS CATALÀ DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT (2007). *3r Estudi de la Cooperació local a Catalunya amb els països del Sud*. Barcelona: Fons Català de Cooperació al Desenvolupament
- GÓMEZ GIL, C. (2001). "La Cooperación descentralizada en Espanya: ¿Motor de cambio o espacio de incertidumbre?". *Cuadernos Bakeaz n° 46*.
- GONZÁLEZ-BADÍA FRAGA, J.; RUÍZ SEISDEDOS, S. (2003). La cooperación al Desarrollo: Un reto para los entes descentralizados. Granada: Instituto de Investigación Urbana y Territorial: UIM.
- GONZÁLEZ PARADA, J. (1998). Cooperación descentralizada: ¿Un nuevo modelo de relaciones Norte- Sur?. Madrid: Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación: Los Libros de la Catarata
- HOMBRADO, A. (2008). Coordinación entre Gobierno central y las comunidades autónomas: Asignatura pendiente de la cooperación española.
- IEPALA, Instituto de Estudios Políticos para América Latina (1999). *Manual de Cooperació Descentralizada al Desenvolupament*. Madrid: Biblioteca basica vecinal, doc. 9.
- MAEC, Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació (2009). Plan Director de la Cooperación Española 2009-2012.
- MALÉ, J.P. (2006). Especificidades de la cooperación descentralizada pública: Actores, Contenidos y modelos.
- RIBERA, J.; AYUSO, A. (1998). "Catalunya i la Cooperació al Desenvolupament. La cultura de la cooperació a la societat catalana". *DCIDOB* 63-64.
- Regidoria de Drets Civils, Cooperació i Immigració, Ajuntament de Lleida (2009). Disponible a <http://www.paeria.es/dcci>
- SOLÉ, J. (2001). Justificació tècnica dels criteris d'aplicació del 0.7% dels ingressos propis municipals a la cooperació al desenvolupament.

GLOSSARI DE TERMES

Comitè d'Ajuda al Desenvolupament: és el principal òrgan de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) per a les qüestions de la cooperació per al desenvolupament. (<http://www.oecd.org/dac>)

Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE): és una organització internacional que agrupa als països econòmicament més forts del món. Es va fundar al 1961 per tal d'aconseguir el creixement econòmic estable dels seus membres, així com el seu benestar econòmic i social. A més, pretén estimular i coordinar els esforços dels països membres a favor dels països empobrits.

Fons Monetari Internacional (FMI): el Fons Monetari Internacional és la institució central del sistema monetari internacional, que té com a escomesa específica la cooperació monetària internacional i l'estabilitat canviària que facilitin el bon funcionament d'un sistema multilateral de pagaments. (www.imf.org)

Banc Mundial: és la principal institució multilateral encarregada del finançament del desenvolupament econòmic. Es tracta del Grup Banc Mundial comprés per cinc organitzacions: la institució original, el Banc Internacional de Reconstrucció i Desenvolupament (BIRD o BIRF depenent si s'utilitza Foment o Desenvolupament), l'Associació Internacional de Foment (AIF), la Corporació Financera Internacional (CFI), l'Organisme Multilateral de Garantia d'Inversions (OMGI) i el Centre Internacional per a l'Arrangament de Diferències relatives a Inversió (CIADI). Les publicacions del Banc Mundial, i en concret el seu Informe Anual sobre el Desenvolupament Mundial, constitueixen un punt de referència bàsic per a conèixer l'evolució del pensament ortodox sobre el desenvolupament econòmic. (www.bancomundial.org)

Programes d'Ajustament Estructural (PAE): conjunt de mesures de política econòmica basades en l'austeritat i en la liberalització de l'economia per a possibilitar el sanejament financer i un futur creixement econòmic. Majoritàriament, un PAE és la condició imposada pel FMI i/o pel Banc Mundial a un país per a donar-li recolzament financer destinat a afrontar un greu problema de pagaments internacionals. Es tracta d'una recepta única i s'aplica independentment de la situació particular del país.

Neoliberal: es considera com una reaparició del liberalisme, entenent a aquest com la doctrina i sistema econòmic basats en la convicció que la llibertat de tots els comportaments individuals garanteix una producció òptima. Considerant que l'afany de guany i l'esperit de competència individuals són concordants amb l'interès general, i necessaris per al bon funcionament de la vida econòmica, s'oposa a l'actuació de l'estat, el qual ha de limitar-se a assegurar un marc adequat (moneda, defensa, etc).

Fons de Nacions Unides per la Infància (UNICEF): és una organització del sistema de Nacions Unides fundada per l'Assemblea General al 1946, amb el mandat de lluitar per la protecció dels drets dels nens i de les nenes. (<http://www.unicef.org>)

Desenvolupament Humà: és el procés d'ampliació de les opcions i capacitats de les persones, que es concreta en una millora de l'esperança de vida, la salut, l'educació i l'accés als recursos necessaris per a un nivell de vida digne. La formulació d'aquest enfocament sorgeix a principis dels anys 90 com a resultat d'un procés de crítica a l'economia del desenvolupament dominant, que es caracteritza per porposar el creixement econòmic com objectiu; en canvi, el desenvolupament humà afirma que aquest no ha de ser l'objectiu central del desenvolupament, sinó únicament un dels seus referents.

Índex de Desenvolupament Humà (IDH): és l'indicador conformat que mesura els resultats d'un país d'acord amb les referències del nou paradigma del desenvolupament humà. Va ser una proposta dels economistes Sen i Desai, i que el Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament va integrar en els seus informes com indicador del desenvolupament humà.

Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD): és la principal agència de cooperació per al desenvolupament del sistema de Nacions Unides, que coordina la major part de l'assistència tècnica multilateral. (<http://www.undp.org>)

Agenda 2015: està dirigida als agents de cooperació de la cooperació que actuen des de llocs de responsabilitat a agències i institucions donants, universitats, centres d'investigació, ONGD, sindicats, organitzacions empresarials, i en general a totes aquelles persones interessades en conèixer les accions que s'han realitzat o que s'estan realitzant des de les institucions implicades per a avançar en el desenvolupament i complir amb els objectius de desenvolupament.

G 7: grup de països industrialitzats que tenen un gran pes polític, econòmic i militar, tot i que la pertinença a aquest grup no es basa amb criteris de renda, ni de PIB. Està format per Alemanya, Canadà, Estats Units, França, Itàlia, Japó i Regne Unit; al 1998 va entrar Rússia i va donar lloc al G 7+Rússia o G 8.

Països Menys Avançats: classificació que realitza la UNCTAD (Conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament) dels països més desafavorits en el seu procés de desenvolupament. Per això, es considera que se'ls hi ha de donar una atenció especial per part de la comunitat internacional. Actualment la llista està formada per 49 països.

Crida Bulawayo: Conferència Internacional Sud-Nord que va tenir lloc a Bulawayo (Zimbabwe) del 28 al 30 de novembre de 1990, amb la participació dels poders locals i ONGD de 25 països, en la qual es va emfatitzar el paper que han de jugar les institucions locals en les relacions Sud-Sud i Sud-Nord.

Carta de Berlin: Conferència Internacional Nord-Sud "Iniciatives Locals per a un Desenvolupament Sostenible" que va tenir lloc a Berlin del 14 al 17 d'octubre de 1992, en la que hi van participar 53 països.

Pla Director: fixa, d'acord amb la Llei de cooperació al desenvolupament, el marc de referència i les prioritats d'actuació sectorials i geogràfiques, fa referència a les modalitats, els instruments i els actors, determina les capacitats i els recursos necessaris i, finalment, estableix les línies directrius per al desplegament dels principis ordenadors i de bona gestió de la política de cooperació per al desenvolupament.

BIBLIOGRAFIA DISPONIBLE AL CENTRE DE DOCUMENTACIÓ EN COOPERACIÓ I SOLIDARITAT (CDOCS)

- ALONSO, J. A. (1999). "La eficacia de la ayuda: Crónica de decepciones y esperanzas" A: Alonso, J. A. y Mosley, P. *La Eficacia de la Cooperación Internacional al Desarrollo: Evaluación de la ayuda*. Madrid: Biblioteca Civitas Economía y Empresa.
- ALONSO, J. A. (2004). *Emigración, Pobreza y Desarrollo*. Madrid: La Catarata.
- ARIAS, M. (1997). Situación Actual de la cooperación descentralizada en España: ¿Un modelo propio de cooperación o un mero cambio de actores?, Document de Treball, IUUC, Universidad Complutense de Madrid.
- ASOCIACIÓN DE INVESTIGACIÓN Y ESPECIALIZACIÓN SOBRE TEMAS IBEROAMERICANOS (2000). *La cooperación descentralizada para el desarrollo humano. La contribución española a un debate internacional*.
- BANJUL, G.; LADRA, S. (2006). "50 años de pobreza, 50 años de desarrollo". A: *La Realidad de la Ayuda 2006-2007*. Barcelona: Intermón Oxfam Ediciones.
- COMMISSION NATIONALE DE LA COOPÉRATION DÉCENTRALISÉE (2000). *Guide de la Coopération Décentralisée. Échanges et Partenariats Internationaux des Collectivités Territoriales*. Paris: La documentation Française.
- CONFEDERACIÓN DE FONDOS DE COOPERACIÓN Y SOLIDARIDAD. (1998). *Construyendo democracia y poder local*. Seminario – Taller sobre las experiencias y perspectivas de la gestión local, Democrática en Centroamérica, El Caribe y México
- CONFEDERACIÓ DE FONDS DE COOPERACIÓ I SOLIDARITAT. (2001). *Municipalisme i Solidaritat. Guia sobre la cooperació descentralitzada*. Barcelona: Confederació de Fons de Cooperació.
- CONFEDERACIÓN DE FONDOS DE COOPERACIÓN Y SOLIDARIDAD (2001). 2ª Jornada Estatal de cooperación descentralizada.
- COORDINADORA DE ORGANITZACIONS NO GUVERNAMENTALS PER AL DESENVOLUPAMENT (CONGDE). (1996). *Jornada Estatal de Cooperación Descentralizada*. Getafe, 14 y 15 de junio. Temas de cooperación.
- DIAZ ABRAHAM, L. (2008). *La Cooperación Oficial Descentralizada. Cambio y Resistencia en las Relaciones Internacionales Contemporáneas*. Madrid: Los libros de la Catarata.
- FONDS CATALÀ DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT (2007). 3r Estudi de la Cooperació local a Catalunya amb els països del Sud.

- GONZÁLEZ PARADA, J.R (coord). (1998). Cooperación Descentralizada. ¿Un nuevo modelo de relaciones Norte-Sur?. Madrid: Los Libros de la Catarata i Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación.
- GOMEZ GIL, C. (2001). "La Cooperación descentralizada en Espanya: ¿Motor de cambio o espacio de incertidumbre?". *Cuaderno Bakeaz*, núm.: 46.
- INSTITUTO DE ESTUDIOS POLÍTICOS PARA AMÉRICA LATINA Y ÁFRICA (IEPALA) (1999) Manual de Cooperació Descentralizada al Desenvolupament, Biblioteca basica vecinal, doc. 9.
- RIBERA, J.; AYUSO, A. (1997/1998). "Catalunya i la Cooperació al Desenvolupament. La cultura de la cooperació a la societat catalana". *Dcidob*, núm 63-64.

WEBGRAFIA

- Agència Catalana de Cooperació per al Desenvolupament (ACCD)
<http://www20.gencat.cat/portal/site/cooperaciocatalana>
- Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID)
<http://www.aecid.es/es/>
- Ajuntament de Lleida / Regidoria de Drets Civils, Cooperació i Immigració
<http://www.paeria.cat/dcci/>
- Carta Europea de Autonomia Local
http://www.der.uva.es/constitucional/verdugo/carta_europea_autonomia_local.pdf
- Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat
<http://www.confederacionfondos.org/>
- Coordinadora d'ONGD i altres Moviments Solidaris de Lleida
<http://www.coordinadora-ongd-lleida.cat/>
- Coordinadora d'ONG solidàries de les comarques gironines i l'Alt Maresme
<http://www.solidaries.org/>
- Council of European Municipalities and Regions
http://www.ccre.org/presentation_en.htm
- Diputació de Lleida
<http://www.diputaciolleida.org/tauler/index.html>
- EuropaAid (European Comission)
http://ec.europa.eu/europeaid/index_en.htm
- Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP)
<http://www.femp.es/>
- Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament (FCONGD)
<http://www.fcong.org/fcong/>
- Federació Mundial de Ciutats Unides
http://www.lyon.fr/vdl/sections/es/villes_partenaires/reseaux_villes/cites_unies_france_cuf
- Fons Català de Cooperació
http://www.fonscatala.org/versio2004/catala/inicio/1.php?id_pagina=1
- Fons Andalús de Municipis per a la Solidaritat Internacional (FAMSI)
http://www.andaluciasolidaria.org/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1
- Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació (MAE)
<http://www.maec.es/es/home/Paginas/HomeEs.aspx>

- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
<http://www.oecd.org/home/>
- Organització de Nacions Unides (ONU)
<http://www.un.org/es/>
- Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament
<http://www.undp.org/spanish/>
- Universitat de Lleida/ Oficina de Cooperació i Solidaritat (OCiS)
<http://www.udl.cat/serveis/OCiS.html>
- Xarxa Vives d'Universitats
<http://www.vives.org/>

Universitat de Lleida
Oficina de Cooperació
i Solidaritat

Amb la col·laboració de:

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

Generalitat de Catalunya